LETHRICA

ÅRGANG 14, NR. 27 DE HISTORISKE FORENINGER I LEJRE KOMMUNE APRIL 2019

I dette nummer har vi en artikel om Åstrup Kalkværks historie.
Vi har fået en arkæologisk forening i kommunen, og den præsenteres her.
De historiske foreningers bygningspræmieringsudvalg har fundet en flot gård.
Desuden hører vi blandt andet om vævere i Lejre og om Chabert slægten.
Studer de mange aktivitetstilbud, der er hen over forår og sommer.

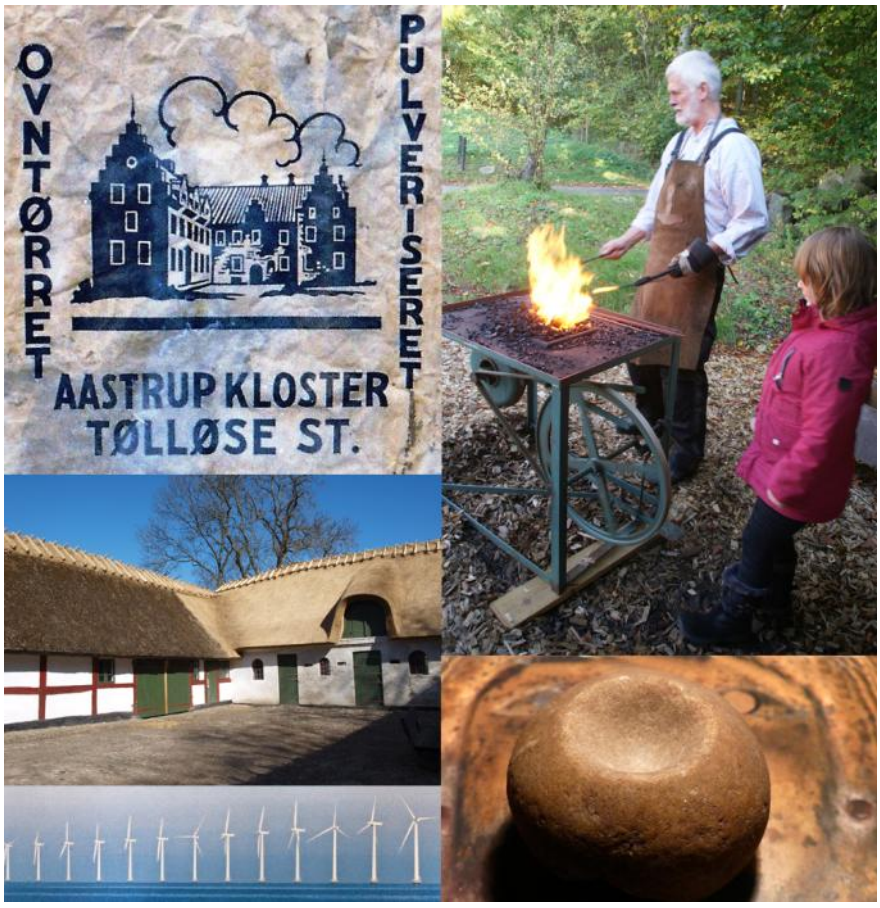

Vi ønsker alle vore læsere en rigtig god sommer
På redaktionens vegne
Thyra Johannesen

I DETTE NUMMER:

Leder	2
Lejre-Arkæologisk Forening	4
Åstrup Kalkværk	6
Jagten på Chabert	13
Vævere, svende og lærlinge	18
Noget om bygnings - og landskabskultur	28
Bygningspræmiering	31
Anmeldelser	32
Lejre Museumsforening	34
Lejre Historiske Forening	35
Egnshistorisk Forening for Hvalsø	36
Bramsnæs Lokalhistoriske Forening	38
Tadre Mølles Venner	40
Aktivitetsplan, ROMU / TMV	43
Afholdte fællesarrangementer	44
Nyt fra Arkivet	45
Fra MaleriArkivet	46
Lidt molinologi	48
Nyt fra DSI-TM	50
Kommende aktiviteter	52

LØSSALG 25 kr.

LEDER

REGISTRERING AF BEVARINGSVÆRDIG BEBYGGELSE

Rundt om i kommunen findes mange bevaringsværdige bygninger, ofte af høj kvalitet, både i byer, landsbyer og i det åbne land.

Sikringen af den bygningskulturelle arv er en kommunal opgave, da vi ikke skal forvente flere bygningsfredninger i statsligt regi. De bevaringsværdige bygninger er en vigtig del af vores fælles kulturmiljø.

Store dele af Lejre Kommune er omfattet af landskabsfredninger og/eller af Nationalpark Skjoldungernes Land. Kommunen er en besøgskommune med et stort turistmæssigt potentiale. Derfor er sikringen af kulturmiljøerne af særlig vigtighed hos os.

Hvor der er landskabsfredninger, indeholder de nogle overordnede retningslinjer for ombygninger, tilbygninger og nybygninger, men ingen nedrivningsforbud. Det giver naturbeskyttelsesloven ikke mulighed for.
Hvor der er vedtaget lokalplaner, indeholder de ofte bestemmelser til sikring af bevaringsværdig bebyggelse, dvs. nedrivningsforbud og bestemmelser om vedligehold og om- og tilbygninger.

Desværre er der indtil nu kun vedtaget lokalplaner med bevarende indhold for 21 af vores byer og landsbyer, dvs. at der mangler 28.

Vi er ganske klare over, at det er meget ressourcekrævende og dyrt arbejde at udarbejde lokalplaner.

Et alternativ kunne være, at vi ligesom i vores nabokommuner udarbejdede en bygningsregistrant, der kunne indgå som et bilag i den nye kommuneplan. Denne behøver ikke at være så detaljeret for de enkelte bygningers vedkommende som en lokalplan.

Hermed ville kommunalbestyrelsen få et bedre indseende med den bevaringsværdige bebyggelse end efter

Parti fra Gevninge. Her findes ingen lokalplan

den almindelige bygningslovgivning. For bygninger, der indgår som bevaringsværdige i registranten, skal der foretages en offentlig høring som en del af kommunalbestyrelsens beslutningsgrundlag, hvis nedrivning ansøges. Herefter kan tilladelse gives eller nægtes efter kommunalbestyrelsens vurdering.

Det ville være ønskeligt, om kommunalbestyrelsen ville prioritere området højere. Det fortjener det.

Bent Gottfredsen

SÆSONÅBNING OG HISTORISK DAG PÅ GL. KONGSGAARD 2. JUNI KL. 11-16

Gl. Kongsgaards café er derefter åben torsdage og søndage kl. 13-16 i juni, juli og august

Kaffe/te og kage 30 kr.
Man kan også købe juice/saft.
Det er muligt at bestille til grupper uden for normal åbningstid, hvis man er minimum 8 personer.

Bestilling senest 8 dage inden besøget til Lejre Museumsforening: vivianus@post.tele.dk

LEJRE - ARKÆOLOGISK FORENING

Lejre Kommune er blevet beriget med en arkæologisk forening. På baggrund af egnens rige fortid er der rigelig basis herfor. Lethrica byder velkommen og ønsker god arbejdslyst. Vi har bedt foreningen om selv at præsentere sig:

Foreningens logo

Lejre - Arkæologisk Forening er en ny amatørarkæologisk forening med opstart i 2018.

Foreningen er baseret på interessen for oldtid og middelalder i Lejre Kommune. Vi tager afsæt i de mange spor i landskaberne fra disse perioder.

Det er arkæologien og de direkte oplevelser med oldtiden, vi søger interessefællesskab omkring. Om man går med detektor eller søger efter flint, så er afsøgningen af helligsteder, bopladser og andre anlæg i højsædet.

Vi er for folk i trave- og gummistøvler, der holder af at finde og afsøge marker, skov og strand. Mange af vore medlemmer har været aktive i mange år, og har stor viden og erfaring. Andre er lige startet på interessen og vil være med, når der deles oplevelser, blandt andet gennem foredrag, ture og praktisk arbejde med oldtiden.

Kobberøkse fra tidlig bronzealder

Vi har gennemført en workshop med at lave buer i ask efter opskrift fra jægerstenalderen, og her var der et godt fremmøde og gode resultater.

To af vore medlemmer har senest fundet dels en meget sjælden kobberøkse fra tidlig bondestenalder, dels en lommeskåltegnssten fra bronzealderen.

Lommeskåltegnsten fra bronzealderen

Foreningens mål og visioner er:
- Lejre - Arkæologisk Forening er en amatørarkæologisk forening, der bygger på at styrke medlemmernes faglige viden og etik.
- Foreningen vil medvirke til at bevare eksisterende og truede kulturspor og kulturminder.
- Foreningen er en non-profit organisation, der bygger på folkelig opbakning og frivillighed.
- Kontingentet eller andre indtægter går til foreningens drift samt formål.
- Ture, ekskursioner og praktiske aktiviteter er mål for foreningens arbejde.
- Kurser, undervisning og anden formidling med deltagelse af medlemmer samt institutioner i nærområdet er mål for foreningen.
- Foreningen vil søge at fremme børns og unges interesse for Danmarks fortid. Herunder samarbejde med skoler.
- Samarbejde med de kulturhistoriske museer og historiske foreninger og organisationer er et mål. Herunder også bistand ved det fagarkæologiske arbejde.

På vores facebookside og hjemmesiden lejreark.dk kan man følge med i foreningens arbejde, og man er selvfølgelig velkommen til at melde sig ind og få godt amatørarkæologisk samvær. Blandt andet har vi klubaften den første mandag i hver måned.

Vi håber, man vil tage godt imod foreningen, og at samarbejdet med kommunens historiske foreninger vil blive godt og frugtbart.

Thomas Bruun

NB: Se også i arrangementslisten

HISTORISKE ARTIKLER

ÅSTRUP KALKVÆRK

DANMARKS STØRSTE KALKVÆRK

Af Bent Gottfredsen

I 1925 blev skovrider Carl Christian Funder ansat på Det Grevelige Dannemandske Stift -Åstrup Gods - som ny stiftsforvalter.

Stiftsforvalter Carl Christian Funder. Foto på Åstrup

Han bemærkede, at egnens bønder mod en mindre betaling havde tradition for med hest og vogn at hente et læs kalk fra Elverdamsdalen til deres jorder. Kalken var ikke noget, man regnede for noget. I skovparten Hestehaven ses mange såkaldte råstofgrave, som kan være fra denne trafik. Funder gjorde sig den tanke, at kalken kunne blive en god indtægt for godsets beskedne økonomi. Om den videre udvikling beretter et dokument på Tølløse Lokalarkiv fra Åstrup Godskontor med navnet Åstrup Kildekalkleje. Det er dateret august 1930 og er usigneret, men det kan næsten kun være fra stiftsforvalterens hånd.

"*Rå kalk kan man få mange steder*", men hvis indvindingen blev sat i system og kalken behandlet og klargjort, kunne den yde et godt bidrag til godsets økonomi.

Stiftsforvalteren starter fornuftigvis med en jordbundsundersøgelse i oktober 1928 på de jorder, hvor han har

grund til at forvente kalk i brugbare mængder. Det er på de nordvestlige marker Tveden og Bondemarken, ved kløften Ræverenden og i Broskov. Han går grundigt til værks og lader foretage 22 boringer og 4 gravninger med det formål at få klarhed på, hvor der er kalk, dennes beskaffenhed og kalklagenes tykkelse.

Resultaterne er lovende. Bortset fra et enkelt sted finder han kalk overalt under et tyndt muldlag i tykkelser fra 60 cm til næsten fem meter. Kalken er for det meste fra hvid til let lysegrå. Nogle steder forekommer gulbrune lag på grund af indhold af jern i form af okker. Kalken er næsten alle vegne helt løs. Enkelte steder er den lidt fastere, dog aldrig mere, end at den kan slås i stykker med en spade. Kun to steder finder han enkelte kalksten. Han bemærker, at kalklagene nogle gange kan være afbrudt af et lag muld, fordi kilden, der afsatte kalken, er holdt op med at løbe. Senere er der så opstået en anden kilde, der på ny har afsat kalk. Dannelsen af kalklagene har varet ca. 15 000 år - lige siden istiden ophørte. Så der var plads til forandringer. Kalklagene er tykkest på bakkerne ved kilderne og

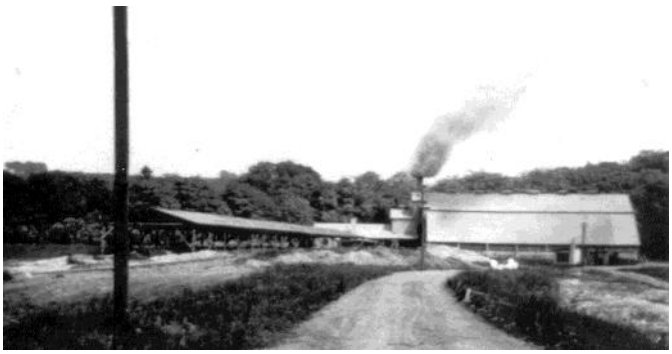

Det nye kalkværk set fra vest

aftager så nedefter i tykkelse. Han noterer, at man tydeligt kan se strukturen i den vegetation, der var på det tidspunkt, kalken blev dannet. Kun sjældent ses egentlige aftryk af blade, derimod er der mange snegle og hjortegevirer. Funder undrer sig over *"forbavsende store tomme huller i kalken med rumfang på én til tre kubikfod"* (1 kubikfod er 28,3 l).*) Kalklagene vurderes til at forekomme på 40 tønder land – 22 ha. – så store og sammenhængende, at en større industriel udnyttelse ville kunne svare sig. Kalkmængden her vurderes til mellem 600.000 og 700.000 kubikmeter, hvilket skønnes at svare til et tilsvarende antal tons. Kalken består af kalkforbindelsen calciumhydrogencarbonat – også kaldet kulsur kalk, Ca(HCO3)2. Vigtigst af alt var, at der var tale om "*god gødningskalk, den kan ikke klistre*".

Tidligt i 1929 lader Åstrup så opføre

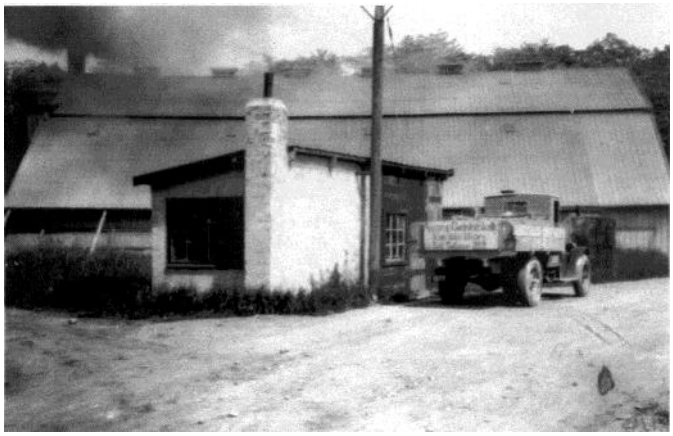

Kalkværkets første lastbil på brovægten ved vejerboden

et stort moderne kalkværk - Danmarks største - med tørre- og knusehal og stor lagerhal, brovægt med vejerhus og frokostskur til folkene. Da der ikke var elektricitet, blev der til anlæggets drift installeret en stor éncylindret dieselmotor, der var enormt støjende. Den drev en elgenerator. Desuden anlagdes en tipvognsbane med remise. Det hele kostede den nette sum af 75 000 kr. - omregnet til nutidskroner 3 millioner. Værket dimensioneredes til en produktion på 10 til 15 tons tørret kalk i timen. På grund af "tidernes ugunst" varede det dog nogle år, før kapaciteten blev fuldt udnyttet. Kalken blev gravet op med håndkraft af otte mand og blev læsset på tipvogne. Den blev kørt frem til aflæsning på "tippen" ad en - med tiden - lang tipvognsbane. Her kunne den så ligge og tørre til direkte salg eller fortørre til ovnen. Denne var en såkaldt roterovn - med en roterende snegl og et indviklet elevatorsystem, hvor kalken blev ført langsomt frem, mens varm luft blev blæst igennem.

Værket var kulfyret med "*et stort fyr, som en mand hele tiden fylder - kul, kul og atter kul*". Senere blev værket fyret med brænde. Den tørrede kalk blev formalet til pulver i en ligeledes rote-

Kalkværket i landskabet sidst i 1930erne. Bemærk den nyanlagte vejdæmning til hovedvejen over Elverdamsdalen

Åstrup Kildekalklejes motorlokomotiv juli 1957. Tølløse Lokalarkiv

Tipvogn. Tølløse Lokalarkiv

rende knuser, "*som var så fint - så fint indstillet*". Resultatet blev, at det oprindelige vandindhold på 25 til 35% blev reduceret til 0,2 til 2%, således at det færdige produkt nåede et kalkindhold på mindst 96%. Resten var diverse urenheder samt lidt jern. Åstrup Kalk holdt en partikelstørrelse på under 0,1 mm for 70% vedkommende. Produktet var populært blandt gartnerierne. Det var velegnet til gødningsspræderne – og det kunne ikke klumpe. Kalken blev desuden anvendt i asfaltproduktionen. Markedet var hele Sjælland og Fyn. Jyderne havde selv kalk. Transporten af de meget store mængder kalk foregik med godsvogne fra Tølløse Station, så der har været livligt og støvet. For produktionen stod Kalkværksbestyrer

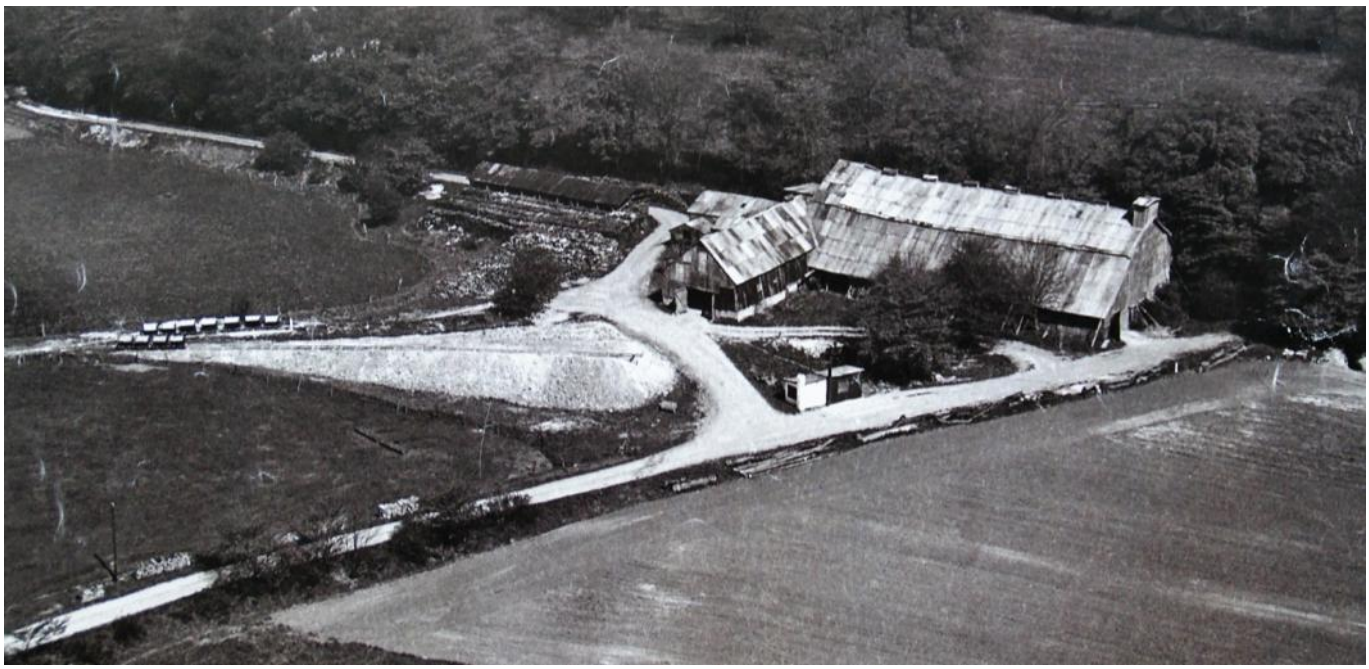

Det nedslidte kalkværk. Aerodan Luftfoto 1961. Bemærk Tippen og tipvognene, vejerboden og frokostskuret

Ruinen i 1970'erne. Eget foto

Kristoffersen, der var bror til Åstrups skovfoged.

Den 12. maj 1930 interviewer Holbæk Amts Venstreblad stiftsforvalter Funder under en besigtigelse på det nyopførte kalkværk, der da er i fuld funktion. **) Stiftsforvalteren ser stolt og tilfreds ud over sit værk. *"Ja, her ser anderledes ud end for et år siden".*

Den sidste kildekalkprofil i 1980'erne. Eget foto

Journalisten er da også imponeret over den nye fabrik, men han bryder sig tydeligvis ikke helt om anlægget. Han skriver." *Den ældgamle Elverdamsdal er blevet skinnebelagt, så tipvogne kunne transportere kalkklumperne hen til fabrikken, som lå midt i dalen, lige ved siden af parken til Åstrup Gods".* Det er effektivt, men ikke kønt. "*Her er ikke overvældende hyggeligt*", drister journalisten sig til at sige til stiftsforvalter Funder, da de står midt i fabrikken, hvor *"Luften er en eneste støvsky, og det endda ingen sky af den lette slags*", ligesom *"Støvet hurtigt har gjort ens tøj lige så hvidt som en møllers*". "*og sikke en varme!*" "*Det er midt i en skøn natur",* skriver journalisten, "*og den fabrik, der nu er anlagt, kunne nemt, hvis ufornuft havde rådet, være kommet til at ødelægge et*

helt parti af Elverdamsdalen". Han beroliger dog, "*med sans for dette har man gemt den grimme fabriksbygning så godt som muligt. Fra Hovedvejen kan den slet ikke øjnes"*. ***) Alligevel satte kalkværket sit præg på Elverdamsdalen, da der udgik store mængder af vanddamp fra fabrikken og det i den grad, "*at mange gætter på ildebrand"*. Dertil kom store kalkskyer, der kunne ses viden om, inden kalkstøvet lagde sig på træerne, så de blev helt hvide. Kun om vinteren var der fred, for man gravede ikke i den ekstra våde eller frosne jord. Hvordan kalkværksarbejdernes lunger kom til at se ud, tænkte man ikke på dengang.

I 1969 rejste det statslige Fredningsplanudvalg fredningssag på Åstrup Gods som en del af opbygningen af et større samlet fredet område på Midtsjælland. I den forbindelse ville Danmarks Geologiske Undersøgelser blive bemyndiget til at stoppe brydningen, når der ikke var mere kalk tilbage, end det var nødvendigt af hensyn til forskning og undervisning. Godset valgte selv at stoppe straks, da man rent faktisk var tæt på at have udgravet det sidste område, der lå lidt vest for den nu nedrevne pavillon Louisenlund. Her var man nået ned i en dybde på fire meter under terræn.

Efterfølgende flyttede en sandblæser ind i en årrække. Han larmede og svinede mindst lige så meget, som kalkværket havde gjort det. Nu var det bare finkornet sand i stedet for kalkstøv, der dækkede næromgivelserne. En ældre mand flyttede ind i frokostskuret på 15 kvadratmeter og boede der i en halv snes år, helt uden nogen faciliteter som vand, sanitet og el - en petroleumsovn rakte fint til ham om vinteren.

Med tiden blev kalkværket en ruin. Den havde en nærmest magnetisk tiltrækning på egnens børn med sit uhyggelige og skumle indre, knirkende trapper og løse raslende blikplader - trods nok så mange Adgang Forbudt skilte. For ikke at risikere ulykker og erstatningskrav lod godset derfor ruinen rive ned sidst i 1980'erne. Den sidste kildekalkprofil stod en halv snes år længere. Den kom til at huse en større koloni af digesvaler. Geologerne fra Roskilde Universitet anvendte profilen til undervisningsbrug, ligesom den var et søgt ekskursionsmål. Desværre gik det her som så mange andre steder, at når der er

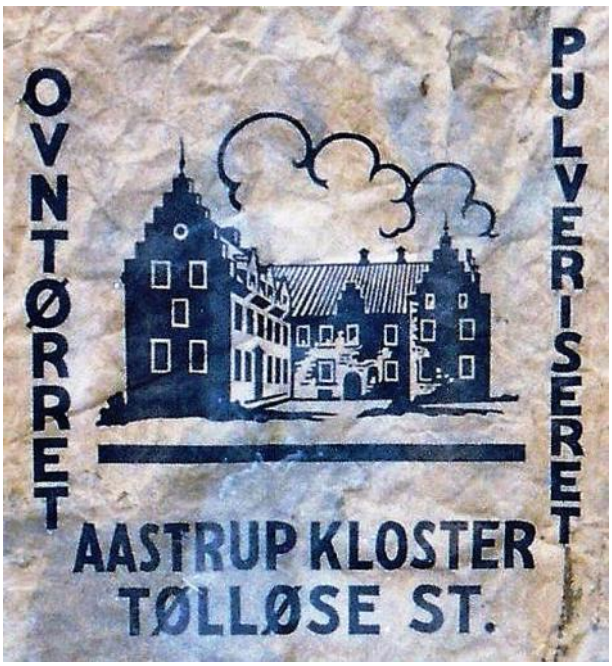

Sæk fra kalkværket, fundet som isolation ved nedrivningen af pavillonen Louisenlund. Den er nu opsat i glas og ramme i kælderen på Åstrup. Eget foto

et hul, kommer nogen noget ned i det. Derved mistede vi et vigtigt studieobjekt og en oplagt geologisk seværdighed. I dag er det eneste, der vidner om kalkindvindingen, at vejene ofte ligger højt over terrænet.

**) Hullerne skyldes bortrådnet organisk materiale. Tilsvarende, men væsentligt mindre huller fandt vi, da vi etablerede frådstensprofilen på Tadre Mølle. Her var der tale om huller i hård kalksten. Hullerne fremstod som nydelige miniature drypstenhuler.*

***) Her gengivet efter Nordvestnyt 7. april 2012 Dialog-Artikel ved Søren E. Jensen.*

****) Seks år senere blev Hovedvejen lagt om, så der blev fuld indsigt til kalkværket.*

Om kildekalk findes på dansk kun: Bent Gottfredsen: Elverdamsdalen og Kildekalken Geologi og Kulturhistorie. Tadre Mølles Venner 2003. Hæftet er udsolgt, men det kan læses på Tadre Mølle. Desuden henvises til bibliotekerne og arkiverne.

For hurtig kommunikation og for at spare jeres foreninger for penge, send venligst jeres mailadresser til:

LHF: annilejre@email.dk
EHF: thsj@mail.dk
BLF: blf.bramsnaes@live.dk
TMV: tadremoellesvenner@gmail.com
LMF: vivianus@post.tele.dk

Næste deadline for bidrag er 1. september 2019.
Bidrag modtages gerne efter aftale med redaktionsudvalget.

DER VAR ENGANG I GL. LEJRE . . .

. . . JAGTEN PÅ CHABERT

Af Vivian Møller

Når vi sidder og prøver at finde folk, der gennem tiderne har haft deres gang i Gl. Lejre, holder vi også lige øje med kirkebøgerne i nabosognene. Og i Gevninge kirkebog 1830 fandt vi dette (nederst på siden):

Her står: født 1830 den 21. februar Jens Christian Chabert. Døbt i kirken (Gevninge) den 28. februar 1830.
Forældrenes navn mm: "*Moder Mallene Jensdatter der i Huusmændene Hans Larsens og Christen Christensens overværelse udlagde som Barnets Fader en Chabert, der i afvigte Sommer opholdt sig hos Gaardmand Jacob Jensen Enke i Lejre*".
Spørgsmålet er så, hvem denne Chabert er. Ved at søge i folketællinger i 1834 finder vi en interessant person, nemlig **Charles Texier de Chabert,** livsfange i Møns tugt- og forbedringshus. For at finde ud af, hvordan han er havnet der, må vi en tur til de dansk vestindiske øer, nærmere bestemt St. Croix. Her finder vi en kommissionssag netop mod Charles Texier de Chabert.
(Se næste side)

Her ses det, at der er nedsat en kommission for at undersøge, hvorvidt "*et mod major Charles Texier de Chabert og*

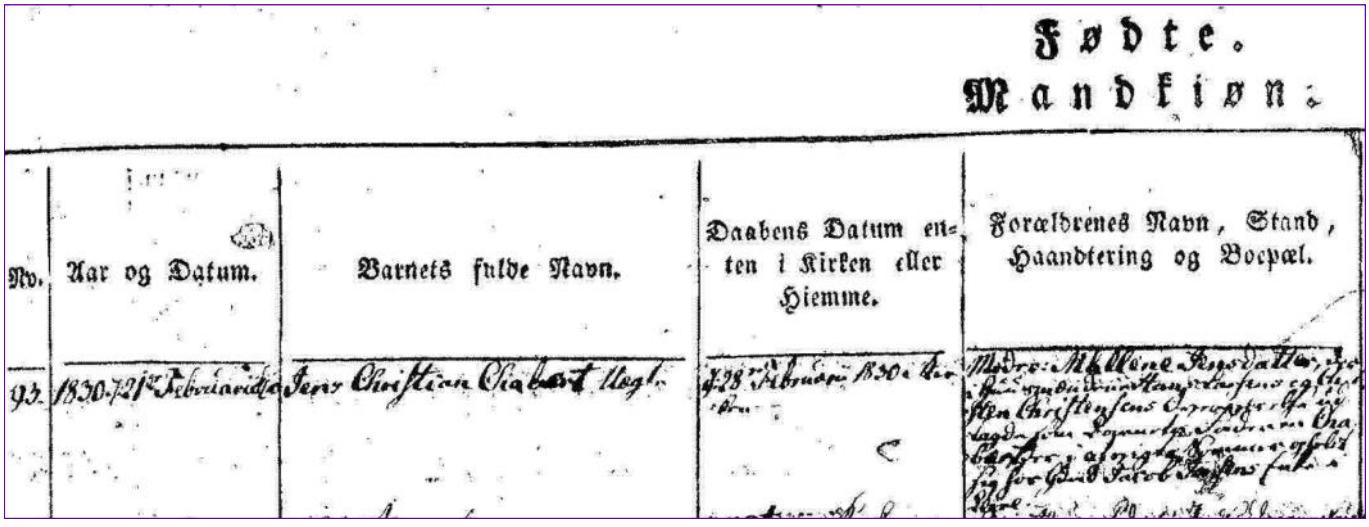

Fødte.
Mandkiøn:

Nv.	Aar og Datum.	Barnets fulde Navn.	Daabens Datum enten i Kirken eller Hiemme.	Forældrenes Navn, Stand, Haandtering og Boepæl.
93.	1830 21 Februarii	Jens Christian Chabert Uegt.	28 Februarii 1830	Moder: Mallene Jensdatter [illegible]

Chabert fødsel 1830

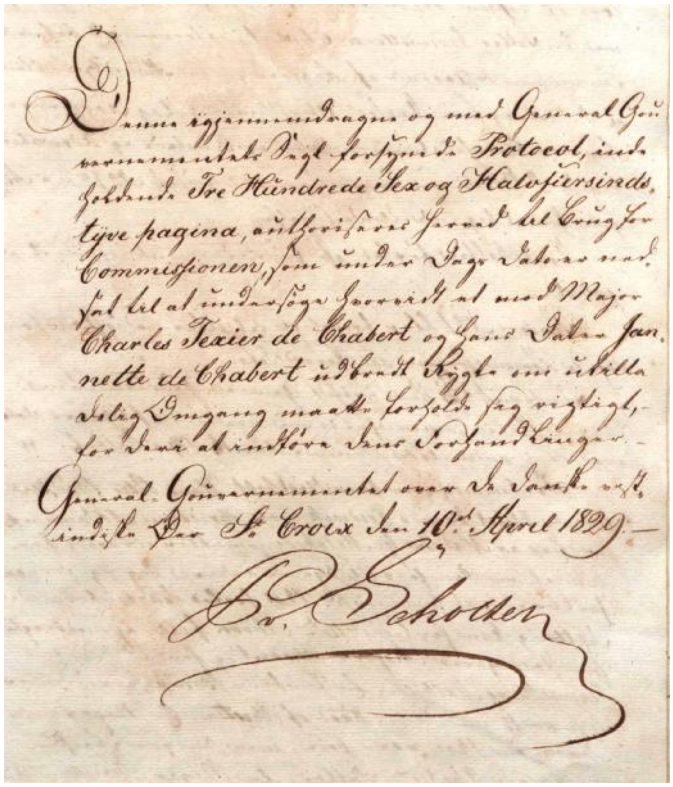

Kommissionsagen 1829

hans datter Jeanette de Chabert udbrudt rygte om utilladelig omgang, måtte forholde sig rigtig, for deri at indføre dens forhandlinger".

Men lad os se, hvad det var med denne utilladelige omgang. Charles Texier var med sin 17-årige datter Ida Elizabeth Jeanette (i hver sin kahyt) på vej med skib fra København til St. Croix. På et tidspunkt kom styrmanden forbi Charles Textiers kahyt, hvor han igennem et hul i døren observerer følgende, som han siger i forhøret: *"saae igjennem hullet og fandt da Chabert ligge i Køjen ovenpaa sin Datter, som var blottet op til Navlen og hans Beenklæder vare nedskudte halvveis paa Laarene. Han laa mellem hendes laar paa samme Maade som nu Mand ligger ovenpaa et Fruentimmer med hvilket han har legemlig Omgang".*

Og så kører sagen ellers. Charles Texier nægtede, at Jeanette er hans datter, men er datter af hans bror Louis og hans kones søster! Ikke underligt, at han havde svært ved at finde ud af familieforholdet. Han var gift 4 gange og fik 6 børn uden for ægteskab. Og det skal vise sig, at Jeanette var et af dem. Hun er nemlig datter af Charles Texier og hans kones søster, som han havde et forhold til, mens han var gift med sin kone.

Men Charles Texier kan ikke være far til vores Jens Christian. På det tidspunkt, hvor Jens Christian skulle være undfanget, er Charles Texier på St. Croix!

Da han beskyldte sin bror Louis for at være far til Jeanette, blev han spurgt, hvor denne bror befandt sig. Men det ved han ikke, kun, at han sidst har været i Roskilde. Og fra Roskilde er der jo ikke langt til Gl. Lejre, hvor vores NN Chabert logerede. Lad os se lidt nærmere på Louis.

Louis Lavatier de Chabert.
Født 25. november 1790 på St. Croix. Han blev gift med Sarah Louise Pogue og de fik en datter Sarah Elisabeth de Chabert, som blev født 4. marts 1822 på St. Croix.
Var Louis ligesom sin bror og fik børn uden for ægteskab? Han havde været i Roskilde før 1829, så var han i Lejre 1829?
Louis døde i New Orleans, Louisiana, USA i 1835.

Charles Texier de Chabert og hans kone Marie Elisabeth Scheer blev gift i København 2. marts 1808, og de fik 4 sønner:

1. Charles Joseph de Chabert.
Født 1808 i København.
Han blev 6. januar 1822 ansat ved de vestindiske tropper. Bevilget afsked 9. juli 1828 med tilladelse til at gå i fremmed krigstjeneste.
Gik vejen forbi Lejre?
Ifølge skifte fra hans mormor og morfar orgelbygger Johan Nicolai Scheer fik han udbetalt arv 1829, ca. tre måneder før Malene fødte sønnen Jens Christian.
Der er ingen faderskabssag mod ham, men han kan have købt sig fri for de penge, han fik udbetalt i arv.
Charles blev gift med Julie Frederikke Kühl. Han døde 1884.

2. Louis Emil de Chabert.
Født 12. maj 1809 i København.
Han nævnes også som Ludvig Emil de Chabert.
Han var ved det Holstenske Infanteriregiment fra 1. januar 1829 til 1. juli 1842.
Ved folketællingen 1850 boede han som ugift og kaptajn af infanteriet Klosterstræde 87 i København.
Omkring dette tidspunkt fik han et barn uden for ægteskab.
Ifølge broderen Richard Valdemars erindringer var han med i krigene 1848-51.
Han blev gift 14. december 1856 i

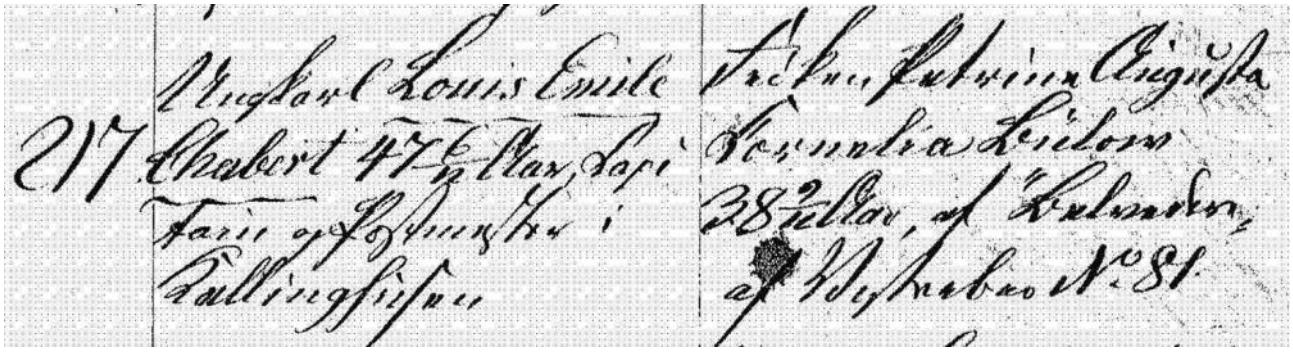

Vielse af Louis Emil de Chabert 1856

Frederiksberg kirke med Petrine Augusta Cornelia Bülow.
Ifølge kirkebogen var han kaptajn og postmester i Kellinghusen. Her døde han januar 1891.
Er hans vej gået forbi Gl. Lejre? Han fik ligesom sin bror udbetalt arv 3 måneder før Jens Christians fødsel.

3. William Ferdinand Philip de Chabert.

Født 5. marts 1812 i København. Død 26. maj 1878.
Ham ved vi faktisk intet om. Kan han som 17-årig have været i Lejre? Det var ikke unormalt, at man på gårdene havde landsoldater boende. Han har i hvert fald levet et mere anonymt liv end sine brødre.

4. Richard Waldemar de Chabert.

Født 6. marts 1815 i København.
Han blev gift 15. maj 1850 i Garnisons kirke i København med Ida Margrethe Dorph, født 7. januar 1818 i Stege, datter af løjtnant hans Christian Dorph og hustru Nelle Marie Petra Phaff af Stege. Ida døde 31. december 1893 på Østerbrogade 108 i København. Richard døde 6. oktober 1897 i København.
Richard Valdemar skrev erindringer til sin søn Charles Christian de Chabert (1852-1922).
Men som kun 14-årig i 1829 kan vi udelukke ham som den udlagte barnefader.

Søren Klarskov Larsen skrev i en artikel i Roskilde Tidende 3. maj 1963 om den udlagte barnefader Chabert. Her skrev han, at Chabert var skriver på Ledreborg gods.

Men hvorom alting er, så er Jens Christian Chabert, født i Gevninge 1830, stamfader til de Chabert, der findes på Lejreegnen. Vi har foreløbig fundet godt 100 med navnet Chabert, der stammer fra ham, især i Gevninge, Herslev, Kornerup, Svogerslev og Roskilde.

Spørgsmålet er så, hvem der er fader til Jens Christian Chabert. Charles Texiers bror Louis eller en af Charles Texiers sønner Charles Joseph, Louis Emil eller William Ferdinand.
Mange Chabert efterkommere har prøvet at finde den rigtige NN Chabert, men uden held.

Finder vi den udlagte barnefader, skal vi nok lade høre fra os.

Kilder:
Den vestindiske regering, Sagen mod major Charles Texier de Chabert 1829. Rigsarkivet i København.
Erindringer 1849-1859 af oberst Richard William de Chabert.
www.fredericiashistorie.dk
Family Search.
Kirkebøger og folketællinger.

Jens Christian Chabert, født 1856 i Gevninge og søn af Jens Christian Chabert "den første", født i 1830

Bykort af Gl. Lejre 1845.

På de følgende sider kommer en artikel om vævere i Gl. Lejre i 1800 - tallet. På dette kort kan man se, hvor de boede.

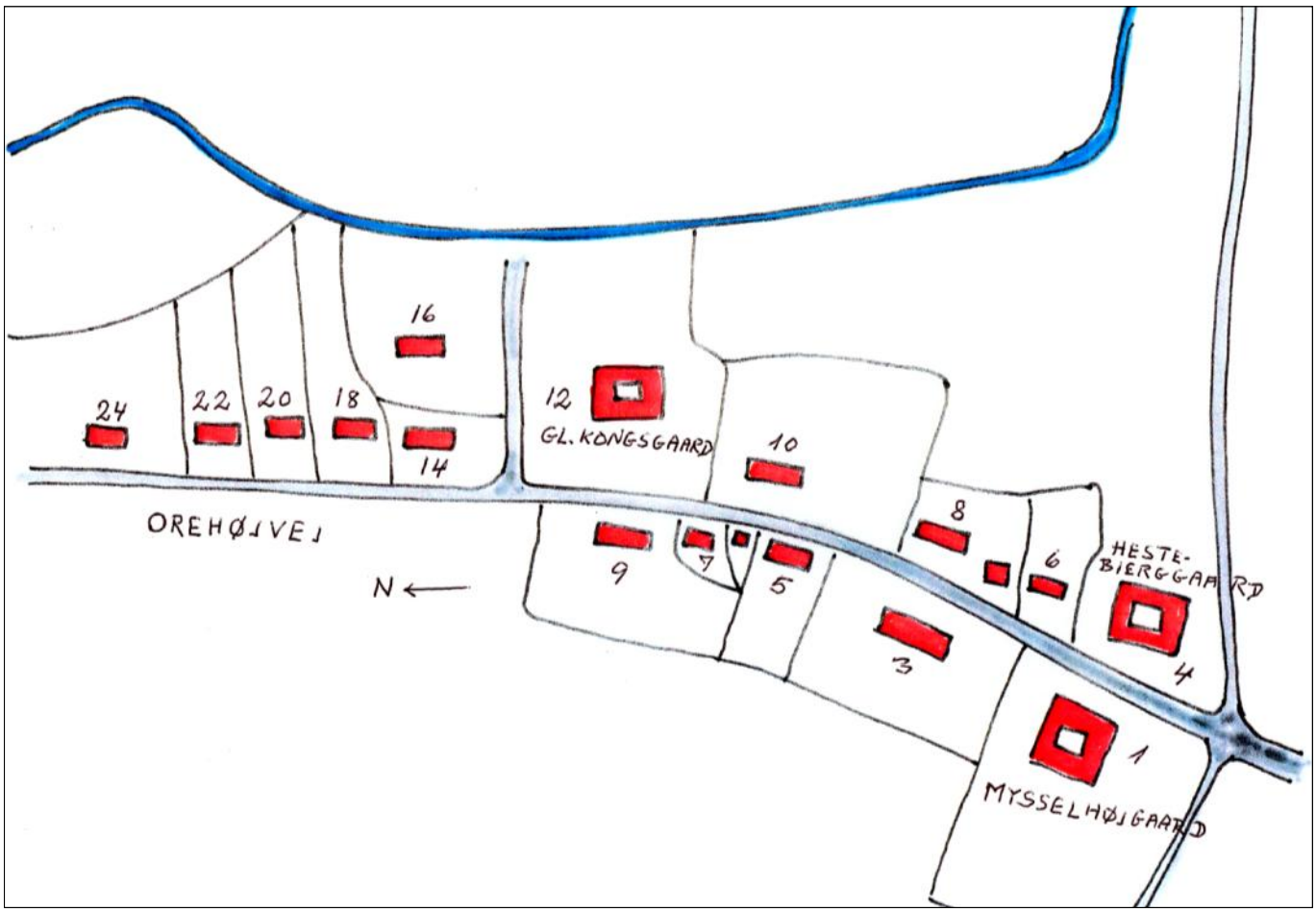

. . . VÆVERE, SVENDE OG LÆRLINGE

Af Eva Nielsen

I vores gennemgang af Gl. Lejres beboere bemærkede vi, hvor mange husmænd der samtidig havde et andet erhverv: træskomagere, bødkere, tømrere, smede, postbude mm. Jeg fik lyst til at fortælle om dem alle, og jeg vil begynde med at skrive om væverne i 1800-årene.

I fæstebreve for husmænd under Ledreborg Gods stod der, at husmanden foruden huspengene, en ugentlig arbejdsdag på godset og en 'gående Københavnsrejse' for at levere post til og fra kontoret der, også skulle levere en vis mængde tråd (spind). Tråden skulle spindes af hør eller af det noget grovere blår, som er restproduktet fra den første hørskætning. Når den grove tråd blev vævet, blev resultatet som sækkelærred, og det blev brugt til både sengetøj og klæder for fattigfolk.

Det var vigtigt for godset at få leveret dette 'spind', som skulle bruges af vævere til at fremstille hørlærred til klæder og sengetøj mm. Husmændene afhentede selv hør på godset, men i 1849 protesterede de og forlangte at få hørren leveret. 'Den uventede Paastand' blev bragt med brev til grev Holstein i København, men blev afvist, fordi husmændene 'siden

1. August 1777
Jeg, Christian Holstein, Greve til Grevskabet Ledreborg, Ridder, Hans Kgl. Majsts Geheimeraad, Conference-Raad, Kammerherre og Over-Hof Marchall..Gjør Vitterligt: ..'stæder og fæster et mig tilhørende Fæstehuus i Leire Bye i Allesløv Sogn til (...). Han svarer aarlig udi Afgift efter Jordbogen fire Rigsdaler, som betales i 2de Termíner, hver Michaelii og hver Paaske, item forretter en gaaende Københavns Rejse, og en Ladedag til Ledreborg, samt spinder 1 pund Hør eller 2 pund Blaars, eller naar hans Spind ikke forslaae, betaler derfor 10 Skilling; men skulle Herskabet behøve ugedags Arbejde af ham i steden for at svare Huspenge, da skal han efter Tilsigelse forrette ugentlig en Arbejdsdag til Ledreborg'.

Uddrag af et fæstebrev 1777

Arilds tid havde afhentet hørren efter tilsigelse'.

Man spandt også uld af egne får, så der kunne strikkes sokker, trøjer mm., men det var kun til eget forbrug.

Når hørtråden var leveret, skulle den væves til klæde, og Grev Holstein lod derfor opføre en klædefabrik i Blæsenborg. Den blev bygget i 1751, og det var meningen, at lokale drenge, drenge fra Vajsenhuset og gamle i sognet kunne få arbejde med at spinde osv. der, men fabrikken gik dårligt, og den blev nedlagt allerede i 1763. Nu blev der igen brug for vævere i godsets mange små landsbyer. Der var mange vævere i Allerslev, mens der stort set først er vævere i Gl. Lejre efter 1800.

Jens Hansen, væver i 1672. Ham kender vi navnet på, fordi han står i et register over vielser på landet i årene 1660-1800, fordi man dengang betalte en vielsesafgift til Amtskassen. 'Jens Hansen, væver i Lejre, viet i 27.

Væveren skulle beherske sit håndværk og have plads i sit hus, både til den store væv og også til i perioder at have en væversvend, -lærling eller -dreng boende.
Anskuelsestavle til skolebrug

maj 1672', men konens navn er desværre ikke nævnt.

Georg Henrik Smidt, væver i 1809. 'Væver Smidt' var væver i Blæsenborg, men i 1809 var han 'væver i Lejre' med sin kone og datter, da deres datter Marie Elisabeth blev født. Hun var vanfør og blev som ung af sognerådet bevilget hjælp til at komme i skrædderlære i Roskilde. I 1816 boede væver Smidt igen i Blæsenborg. Hans kone var død nogle år inden under et besøg i Højby. Han var nu enkemand, men fik et barn med Mads Jensens kone i Blæsenborg i 1824. Da væver Smidt døde i 1841, blev der holdt auktion over hans ejendele, og her kom omegnens vævere for at købe diverse væveredskaber: Søren Væver fra Allerslev, væversvend Andersen fra Rorup, Rasmus Væver fra Viby, Niels Væver fra Gevninge og endelig væverne Jens Nielsen og Jens Willumsen fra Gl. Lejre, som jeg fortæller om senere.

MYSSELHØJGAARD:

Ellen Jensdatter, væverkone i 1813. Ved folketællingen 1801 boede enken Ellen Jensdatter med sin datter, svigersøn og en væverpige i Blæsenborg. Både mor og datter var vævere. I 1807 var datter og svigersøn døde, og Ellen Jensdatter flyttede til Gl. Lejre, hvor der blev afholdt auktion over hendes ejendele. Vi får der et godt indtryk af, hvad en væver ejede. En ege- og en fyrrevæv, søller*), skelkæppe, skytter, men også et fyrrebord, skamler, en stol med læderbetræk, et bogskab og bøger, syskrin, fyrtøj, øltønder, mm. Mange af effekterne blev købt af 'Væver Smidt'. En grønmalet seng blev ikke solgt, og den havde hun måske også brug for, for hun døde først i 1831, 85 år gammel som indsidder hos gårdmand Ole Larsen på Mysselhøjgaard. I skiftet efter hende står der, at hun havde fledført sig til ham, dvs. hun kom på aftægt, mod at alle hendes ejendele tilfaldt ham efter hendes død.

OREHØJVEJ 10:

Elias Larsen, væver i 1827. Han blev født som søn af Lars Olsen og jordemoderen i Gl. Lejre, Inger Olsdatter. I 1827 blev der holdt auktion over bødker Søebechs ejendele, og her købte 'Elias Væver' lidt småting, så han må have været væver i Gl. Lejre på det tidspunkt. Han blev husmand og væver i Kr. Saaby, hvor han blev gift med Maren Andersdatter i 1833, men døde allerede i 1835.

Hans enke giftede sig derefter med Niels Andersen, som også var væver.

OREHØJVEJ 16:

Jens Nielsen, væver 1820-1855. Jens Nielsen blev født i 1789 på en gård i Helvigmagle, Glim. Han var væver i Blæsenborg, da han i 1820 blev gift med den 28 år ældre enke efter Ole Christensen, Kirsten Nielsdatter, og fik fæstebrev på huset. Kirsten Nielsdatter døde i 1841, 81 år gammel. Jens Nielsen giftede sig igen i januar 1842 med Birthe Pedersdatter fra Glim. Hun var næsten 20 år yngre end han. Hendes bror, Rasmus, som var ungkarl, boede i Helvigmagle indtil 1850, men efter moderens død flyttede han ind i huset her i Gl. Lejre som indsidder og daglejer. Jens Nielsen blev fra 1855 ikke mere omtalt som væver, men som husmand. I foråret 1866 skete det dramatiske, at de alle tre døde inden for 10 dage, fra 19.-29. april. Jeg har ikke fundet nogen forklaring på dette sammentræf. Der er ingen sygdom i omløb, for der er ikke flere dødsfald end sædvanligt i landsbyen det år. Jens og Kirsten fik ingen børn, men de havde oprettet testamente. Vi ved dog ikke, hvem der arvede dem.

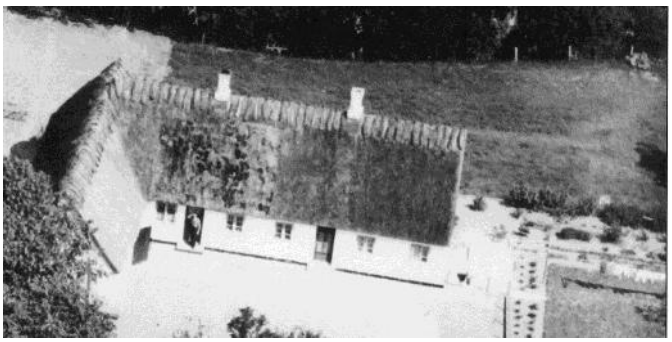

Orehøjvej 16 (ca.1960)

Peder Andersen, væverlærling 1841-1843 . Peder Andersen var 14 år gammel, da han kort efter sin konfirmation i Glim i foråret 1841 kom i væverlære her. Han boede, som det var sædvanligt, hos mester i de tre år, han var i lære. Da han var udlært, 4. maj 1843, flyttede han hjem til forældrene i Glim. Ved folketællingen 1845 i Glim var både han og hans søster, Kirsten, vævere. Hun kom i øvrigt også i væverlære i 1841, men i Allerslev**.**

Jens Peder Johansen, væverlærling i 1845. Han kunne bo hjemme i sin læretid, for han var søn af Johan Petersen og Kirsten Sørensdatter, indsiddere hos Hans Hansen, Orehøjvej 7. Ved folketællingen 1845 bestod familien af Johan, som 'gik med hvedebrød', hans kone, deres barnebarn og endelig deres søn Jens Peder, som var væverlærling. Han fik en sørgelig skæbne, idet han blev indkaldt som soldat i Treårskrigen i Sønderjylland,

hvor han faldt ved Fredericia 6. juli 1849.

OREHØJVEJ 3A:

Rasmus Christensen, væver 1836 -1838. Rasmus og hans bror Anders var vævere i 1834 i Lollikevang, Selsø sogn. Han blev gift der i 1836 med Mette Marie Terkildsdatter, og derefter lejede de 'birkedommerens hus', Orehøjvej 3a. Det blev kaldt sådan, fordi huset var ejet af birkedommer Nørgaard. Han boede selv på gården Cathrinelyst, som i 1804 var flyttet fra denne plads og længere ud mod Gevninge. Mettes bror, Jacob, flyttede ind hos dem som væverdreng året efter. Rasmus Christensen havde flere svende boende, men kun i påfaldende korte perioder.

Anders Christiansen, væversvend i sommerhalvåret 1837. Anders var femte barn af en søskendeflok på 12 børn. Hans forældre var hjul- og husmand Christian Nielsen og Kirsten Jensdatter i Havremarkshusene lidt nord for Gl. Lejre landsby. (Det var i øvrigt denne husmand, der fandt Lejre-skatten i 1850). Anders begyndte 1. maj 1837 som væversvend hos Rasmus Christiansen. I lægdsrullen samme år står der en bekymrende bemærkning, nemlig at Anders ikke kunne møde ved brigaden, da han lå syg efter slag af en kost! Han fik lægebehandling og kunne først møde en måned efter. Man får mistanke om en hård arbejdsgiver. Den følgende skiftedag flyttede han til Gevninge hos væver Jens Andreasen Bruun.

Orehøjvej 3a (ca.1960)

Jens Henrichsen, væversvend i 3 uger i efteråret 1837. Jens Henrichsen var væversvend i Thorkildstrup, da han 19. sept. 1837 flyttede ind her. Efter tre ugers arbejde her flyttede han. Igen får man mistanke om, at man ikke havde det godt der.

Peder Børgesen, væverlærling i to dage i 1837. Peder Børgesen flyttede hertil fra Sæby d. 5. november 1837, men allerede to dage efter rejste han sin vej.

I. april 1838 flyttede Rasmus Chri-

stensen selv med sin familie til Gerlev, og væver Jens Willumsen overtog huset.

Jens Willumsen, væver 1838-1876 Jens Willumsen med familie flyttede hertil fra Gevninge. I de første år havde han flere lærlinge og svende boende. I 1845 døde birkedommer Nørgaard, og Jens Willumsen fik fæstekontrakt på huset. Samtidig blev han ansat som vægter på Ledreborg efter sin far, Willum Hansen i Blæsenborg. Vægterpligten på godset var meget omfattende. Han skulle møde hver aften året rundt og gå vagt hele natten. Han skulle rense og pudse kakkelovne hver 14. dag, bære vand og brænde ind hver morgen, passe tårnuret og træde bælgene på orglet, når der var gudstjeneste i kapellet! Forståeligt nok blev det umuligt for ham at passe arbejdet der, når han også skulle væve, og i 1851 blev han afskediget som vægter pga. forsømmelse. Jens Willumsen fik bestilling på lærred, når fattigkommissionen bevilgede en skjorte eller lagen til en af sognets trængende, men private fik også vævet deres stof her. Jens Willumsen vævede et dynevår til en genbo i foråret 1876. Kort efter solgte han mange af sine ejende-

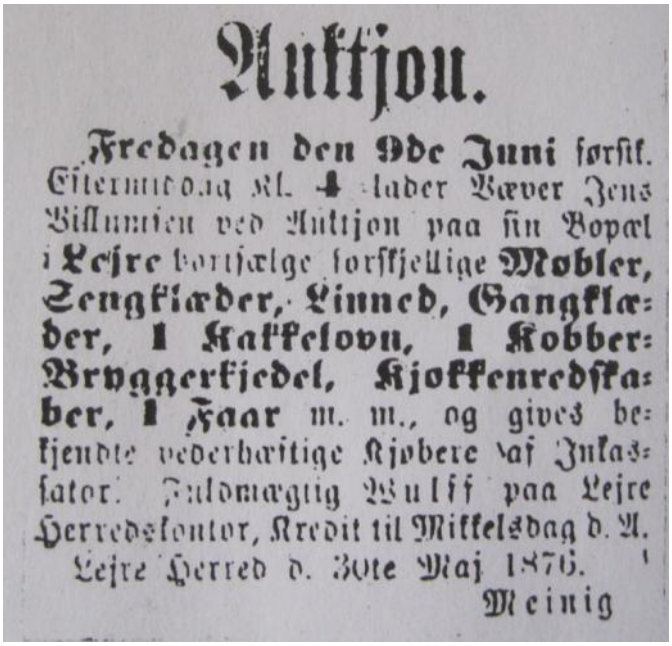

Auktjon.

Fredagen den 9de Juni førstk. Eftermiddag kl. 4 lader Væver Jens Willumsen ved Auktjon paa sin Bopæl i Lejre bortsælge forskjellige Mobler, Sengklæder, Linned, Gangklæder, 1 Kakkelovn, 1 Kobber-Bryggerkjedel, Kjøkkenredskaber, 1 Faar m. m., og gives bekjendte vederhæftige Kjøbere Kaf Indkassator. Fuldmægtig Wulff paa Lejre Herredskontor, Kredit til Mikkelsdag d. A.

Lejre Herred d. 30te Maj 1876.

Meinig

Roskilde Tidende 1. juni 1876

le på en auktion og blev indsidder hos den næste lejer af huset, høker Hans Hansen.

Væven er ikke nævnt, men kort før denne auktion lejede en nygift væver fra Snoldelev sig ind hos en enke i huset Orehøjvej nr. 6, og man kunne forestille sig, at han købte Jens Willumsens væv. (se nedenfor).

Christen Nielsen, væverlærling 1838-1841. Christen boede i læretiden hjemme hos forældrene, skomager Niels Christensen og Kirsten Jensdatter, Orehøjvej 9. I september 1840 var Christen udeblevet fra sin læreplads i to dage for at hjælpe med høsten, men det ville Jens Willumsen ikke finde sig i, så han anlagde en politisag, som endte med, at Christen måtte betale 2 mark sølv til mester

og 2 mark til fattigkassen. Christen Nielsen blev senere væver og indsidder på Cathrinelyst. (Se nedenfor). Han var også spillemand og sørgede for musikken til byens gilder - og drev desuden lidt smugkro i hjemmet. (se Lethrica, nov. 2013).

Peder Pedersen, væversvend 1841-1843. Han ankom 1. november 1841 fra Brøndbyøster. Da han havde været hos Jens Willumsen i halvandet år, flyttede han hjem til forældrene i Nr. Dalby og fortsatte som væver der sammen med sin bror.

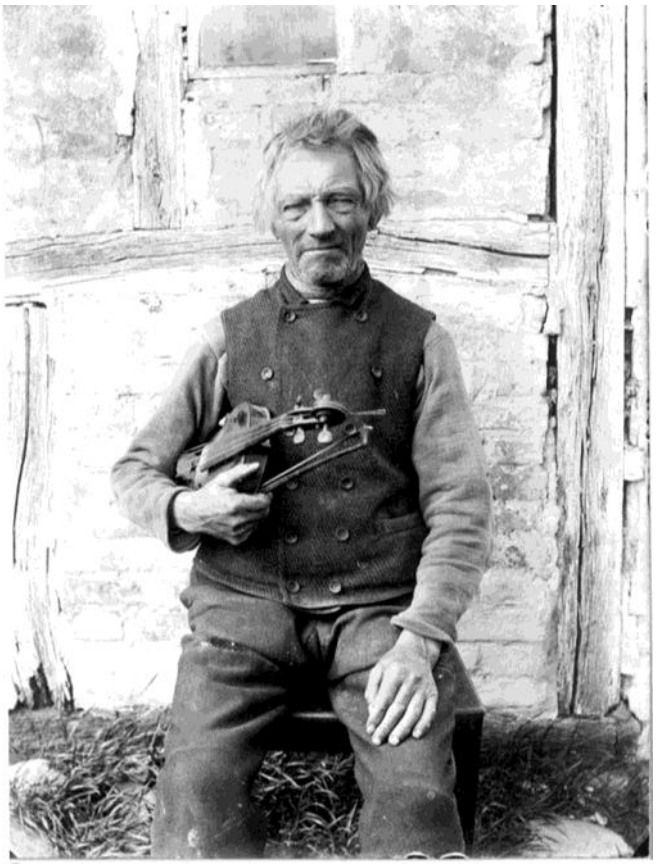

En spillemand fra 1800-tallet.
Anders Jørgensen-Sams.
Foto Peter Olsen 1895.
Det kongelige Bibliotek

Carl Vilhelm Knudsen, væversvend 1843-1844. Han kom fra Hvalsø og var her et års tid, hvorefter han flyttede til Kr. Såby som indsidder og væver. Ved folketællingen 1880 var han væver og fattiglem i Kr. Såby fattighus.

Lars Larsen, væverlærling 1843-1845. Lars Larsen var 16 år, da han kom i væverlære her. Som udlært væversvend flyttede han til Kr. Såby og var også i krigstjeneste, inden han i 1850 var tilbage som væversvend i Gl. Lejre, nu på Cathrinelyst. Han blev gift i 1855 i Allerslev, og familien boede nogle år i Hvidesøhuset (nu i Sagnlandet), før de i 1857 flyttede til Sønderby, hvor han også var væver. I 1860 var de indsiddere i Svogerslev. Han var da 34 år gammel og ernærede sig som kludehandler.

Peder Martin Jensen, væverdreng hos sin far Jens Willumsen, 1853-1854. Han tjente i Roskilde, men kom hjem i 1853 og blev væverdreng hos sin far et par år. Han var imidlertid noget omflakkende og til stort besvær for sin far, da han var drikfældig og af og til blev indlagt på 'Arbejds- og Sygeanstalten' i Roskilde 'med delirium'. De sidste år boede han hos sin farbror i nabohuset,

26. sept 1884, Sogneraadet anmoder Roskilde Amts Syge- og Arbejdshuus om, at Peder Jensen af Lejre endnu nogen Tid maa blive paa Sygehuset, da han ikke føler sig rask,og om, at man kan andrage om hans Overførsel til Arbejdsanstalten, da man ikke kan skaffe ham fast Arbejde og Faderen i al Fald foreløbig ikke vil modtage ham til Huuse af Hensyn til de Trusler, Sønnen i sin Deliriumstilstand gjentagne Gange har fremsat imod ham.

Fattigkommissionens forhandlingsprotokol, Osted Allerslev Pastorat

Orehøjvej 5. Han døde 1893, 40 år gammel.

Jacob Abell Øgaard, væversvend 1857. Han kom fra Frederikssund, medbringende attester på, at han havde arbejdet hos forskellige vævere i omegnen. I 1860 var han igen i Frederikssund.

CATHRINELYST:

Christen Nielsen, væver og spillemand, 1847-1850. Han var udlært væver fra Jens Willumsen, da han blev gift med smedens datter, Ane Kirstine, i 1847. De boede nu som indsiddere på Cathrinelyst med deres to små børn og en væversvend.

Cathrinelyst, Orehøjvej 29, (1936)

Christen Nielsen var stadig spillemand og spillede til dans.
Ulykkeligvis blev han indkaldt til krigstjeneste i Sønderjylland i foråret 1850, hvor Treårskrigen rasede. Han blev såret i slaget ved Isted og ført til Garnisons Hospital i København, hvor han døde af tyfus 11. september 1850, kun 30 år gammel. Han blev også begravet der.

Niels Larsen, væversvend 1850. Han havde i 1834 været i tjeneste hos en væverenke i Gevninge og er et eksempel på, hvorledes væversvendene i korte perioder var hos forskellige mestre, alt efter hvor der var arbejde at få. Niels Larsen var hos vævere i Gevninge, Sct. Jørgensbjerg, Gl.Lejre og Kornerup indtil 1860, hvor han var arbejdsmand i Svogerslev.

Lars Larsen, væversvend 1850-1855. Han blev udlært hos Jens Willumsen i nr. 3a. (Se ovenfor). Han fik arbejde her efter Christen Nielsens død i 1850.

Niels Christian Jensen, væversvend, 1856. Han var født i Gevninge, og var væver i Kr. Hyllinge, da han blev gift der i 1841 med Karen Pedersdatter. Han var enkemand, da han 1. februar 1856 kom fra Sct. Jørgensbjerg til Cathrinelyst og var væversvend der en måneds tid. Jeg blev lidt nysgerrig efter at vide mere om, hvor han havde været omkring i mellemtiden, og i dette tilfælde fik jeg igen god gavn af de til- og afgangslister, som præsten førte i kirkebogen. Alle, der kom til eller rejste fra sognet, skulle melde det, og disse lister er et rigtig godt arbejdsredskab, når man skal finde folk. I tilgangslisten her til GL. Lejre stod der, at han var forsørgelsesberettiget i Benløse, hvor han åbenbart havde opholdt sig i længere tid. Jeg kunne så følge ham og hans familie fra Kr. Hyllinge til Benløse, hvor han var væver og husmand i 1845. Karen Pedersdatter døde der i 1853, og Niels Christian Jensen flyttede derefter rundt og arbejdede hos vævere i Fløng, Sct. Jørgensbjerg, Gl.Lejre og Køge, hvor han hvert sted arbejdede nogle måneder ad gangen. Det ser ikke ud til, at hans søn, Anders Christian, var med, men ham finder vi igen som brugsuddeler i Gevninge Brugs fra 1887.

OREHØJVEJ 6:

Hans Jørgensen, væver 1876. Hans Jørgensen blev gift med Sidse Nielsen i Snoldelev 6. maj 1876, og de flyttede straks efter til Orehøjvej 6, som de havde lejet af en enke, som skulle bo i en del af huset. Lejekontrakten indeholdt mange betingelser. Foruden husleje skulle der leveres brændsel, og hver mandag (!) et 11 punds rugbrød til enken. De 8 marker skulle dyrkes, og huset vedligeholdes og tækkes, så måske er det derfor, familien flyttede og boede i

Orehøjvej 6 (ca. 1970)

Oversigt over Gl. Lejres vævere, svende og lærlinge 1801-1876

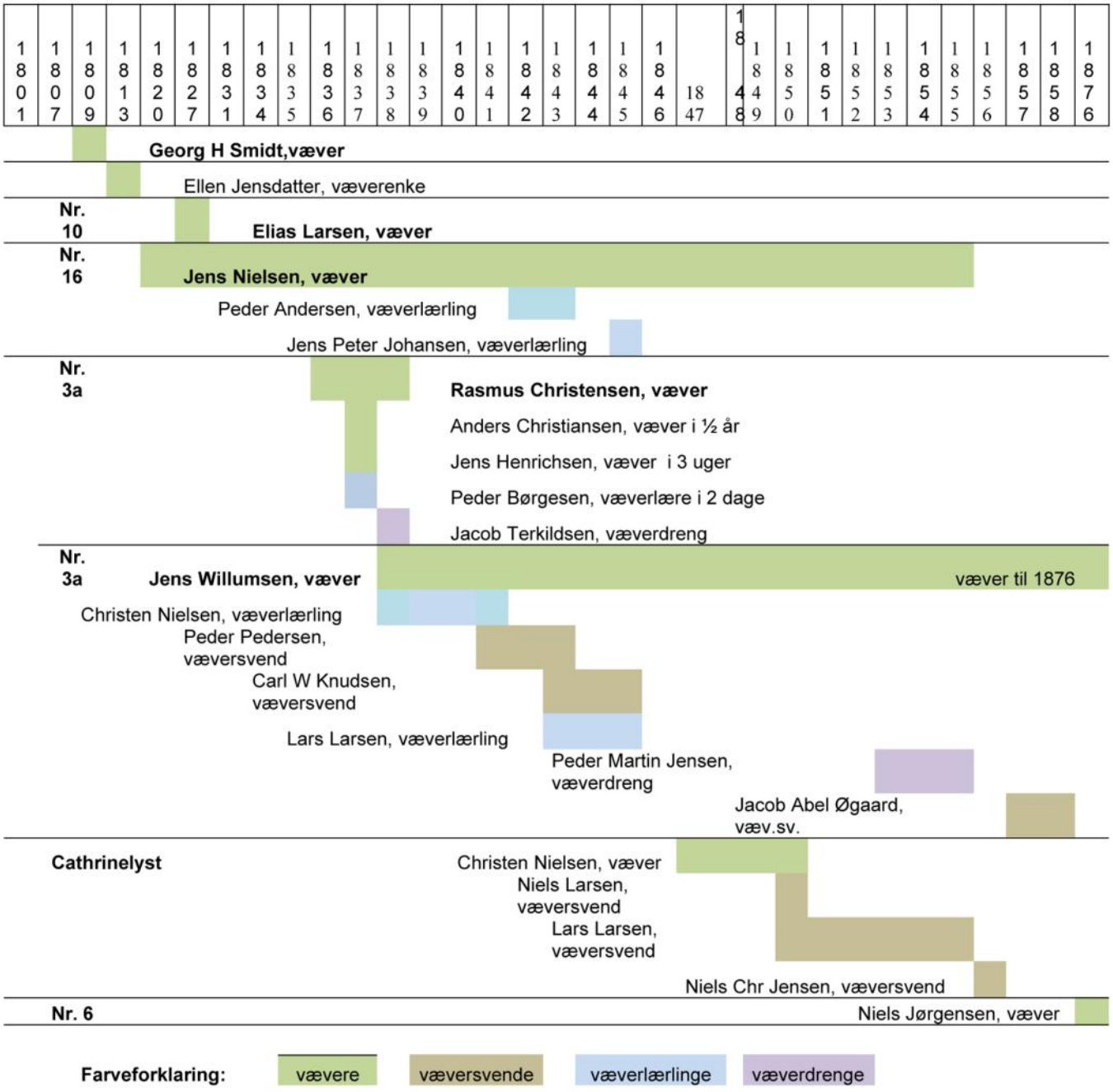

Blæsenborg året efter. Ved folketællingen 1880 var Hans Jørgensen væver der, og hans to brødre var væversvende hos ham.

Han blev, med sit korte ophold i Gl. Lejre, den sidste væver her.

**) Sølle: Løkke på en væv, hvorigennem trenden føres.*

Kilder:

Folketællinger, kirkebøger, lægdsruller, retsprotokoller, fattigkommissionens forhandlingsprotokol, register over vielser i danske landsogne, Rigsarkivet,

Fæsteprotokoller og breve, Ledreborg Godsarkiv.

NOGET OM BYGNINGS- OG LANDSKABSKULTUR

Af Bent Gottfredsen

Bedre byggeskik på Byager i Nørre Hvalsø

Ros til pæne huse

I flere numre af Lethrica har vi besværet os over nedrivning af bevaringsværdig bebyggelse, utilpasset og elendig arkitektur og dårligt håndværk.

I dette nummer vil vi i stedet glæde os over, at der også er mange positive tiltag, også selv om de måske ikke helt står mål med Bygningspræmieringsudvalgets strenge retningslinjer. Et par eksempler:

Langt ude på overdrevet på Kvandrupvej har dette lille hus gennemgå-

Det lille bondehus på Kvandrupvej ved Skov Hastrup, som er fint restaureret og smukt beliggende, omgivet af store træer. Foto Ole Malling

et en omfattende men nænsom restaurering. Det kan simpelthen ikke gøres bedre.

På Byager i Nørre Hvalsø ligger dette næsten "bedre byggeskik hus", kun den murede skorsten mangler. Hvis man ikke vidste andet, kunne man tro, at det altid havde ligget der.

teressen og forståelsen for kulturmiljøbegrebet i kommunen. Her er nemlig god plads til forbedringer.

Tænk om det en dag blev almindeligt accepteret, at selv de uglesete stationsbyer indeholder spændende og bevaringsværdige kulturmiljøer med deres tidstypiske huse i godt håndværk og mange finurligheder.

Screening af kulturmiljøer

Lejre Kommune har takket ja til at deltage i projektet Screening af Danmarks Kulturmiljøer ved Arkitektskolen i Århus, der finansierer det sammen med Realdania. I løbet af foråret vil tre til fem udvalgte kulturmiljøer blive gennemgået og beskrevet af arkitektskolen.

De historiske foreninger har takket ja til sammen med kommunens embedsfolk, ROMU, arkivet, nationalparken og Danmarks Naturfredningsforening at deltage i en følgegruppe. Vi forventer en god dialog med arkitektskolen.

Vi ser med spænding frem til resultatet, som vi håber vil være med til at fremme in-

På Vestergade i Hvalsø lod bygherreparret i 1921 sætte deres "portrætter" over indgangen til deres hjem. De er udskåret i træ og står på frådsten. Ejendommen fremstår i dag smukt og pietetsfuldt vedligeholdt.

Korstog mod skorstene?

Jeg er ikke for forurening, men et totalt skorstensforbud får også følger for kulturmiljø og bygningsbevaring.
Vi har små landsbyer med spredt bebyggelse og fritliggende ejendomme, hvor der ikke er og aldrig kommer hverken fjernvarme eller naturgas.
Her er der i en skovegn som vores tradition for at fyre med brænde. Det er CO2-neutralt. Der skal selvfølgelig fyres korrekt og i moderne svanemærkede, brændselsbesparende konvektionsovne.
Landsbyerne indeholder bevaringsværdige kulturmiljøer. Mange fritliggende huse er også bevaringsværdige. For mange landsbyhuses vedkommende er der i lokalplanerne - heldigvis - forbud mod solfangere på stråtagene, og varmepumper på 1700 -tals bindingsværk nærmer sig helligbrøde.
Skorstenene er disse steder en meget

Kornerupgård

Den Gamle Skole i Kirke Såby

vigtig del af husets fremtræden. Uden skorsten bliver huset kønsløst. Her bør skorstene ved genopførelser og nyopførelser være mulige.
For at vise skorstenenes betydning bringes her et billede af den gamle herregård Kornerupgårds hovedbygning - i dag uden skorstene. Det er nu bare et stort hus på landet. Dengang den havde fem store skorstene, kunne enhver se, at her lå en herregård. *)
Desuden bringes et billede af Den Gamle Skole i Kirke Såby - i dag "sognegård". Prøv at tænke på, hvordan den ville se ud uden skorstene. I øvrigt er skorstenene attrapper, for menighedsrådet kunne ikke udholde tanken om at se huset uden skorstene.

**) Antallet af skorstene på et hus eller en gård signalerede tidligere ejerens sociale status - sagde man.*
En kælling havde ingen skorsten, blot en simpel lyre, en kone havde én skorsten, og en frue havde mindst to skorstene.

BYGNINGSPRÆMIERING

De historiske foreningers bygningspræmieringsudvalg har besluttet at tildele årets pris til Finn og Hanne Eliasen, Hallisgård, Ravnshøjvej 40, Kornerup for deres store og mangeårige indsats med restaurering og korrekt vedligehold af den store fredede gård.

Prisen vil blive overrakt på stedet ved en lille højtidelighed tirsdag den 28. maj kl. 15.00. Bygningspræmieringsudvalget håber, at rigtig mange af foreningernes medlemmer vil medvirke til at gøre dagen mindeværdig for prismodtagerne. Sæt allerede nu kryds i kalenderen.

Der vil tilgå medlemmerne en nærmere indbydelse, når tiden nærmer sig.

Bent Gottfredsen

Hallisgård. Foto Olav Sejerøe

ANMELDELSER

GERSHØJ KRO – I VORES TID

Det er navnet på et fint lille hæfte på 28 sider skrevet af Karl-Johan Rubæk. I år 2000 skrev han hæftet "Gershøj Kro" om kroens historie op til da. Nu har han så suppleret med de sidste 20 år.

Her er tale om aktuel nutidshistorie, om 10 forpagtere på 20 år, og om den seje kamp for kroens overlevelse imod alle ods. Karl-Johan beskriver det stærke lokale engagement og den store arbejdsindsats, der førte til renovering og genåbning som Gershøj Kro & Strandhotel. Det er en dejlig positiv historie, der viser, hvad en landsby kan, når den vil.

Heftet blev præsenteret ved en hyggelig reception på kroen.

Det kan meget anbefales at købe hæftet – og også dets forgænger. Det kan ske gennem Bramsnæs Lokalhistoriske Forening.

Hæftet sælges også på kroen.

Pris 40 kr.

Bent Gottfredsen

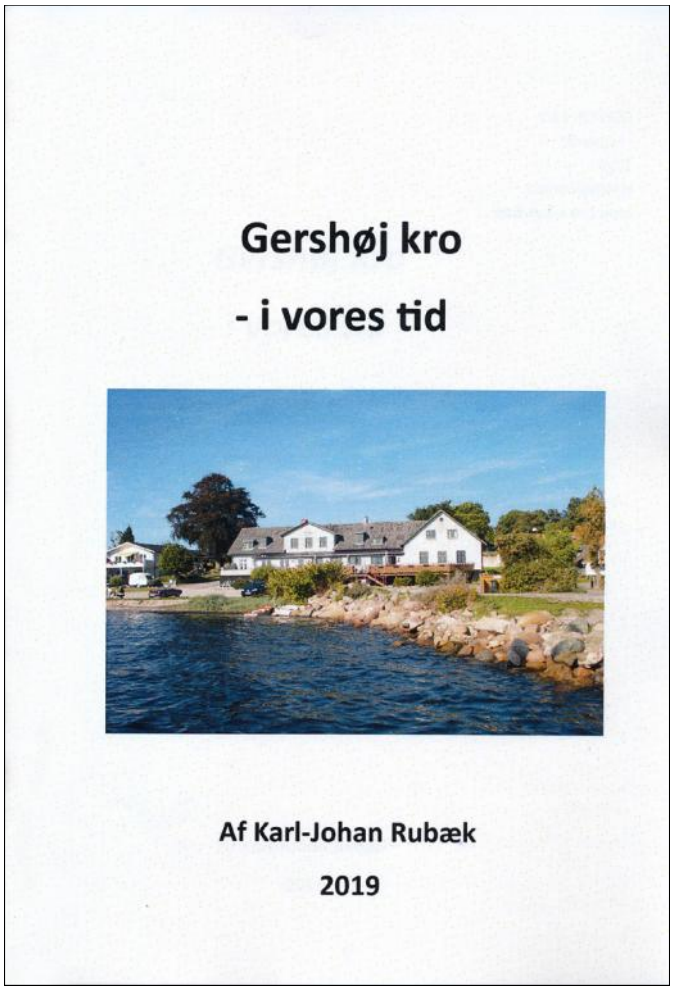

Karl-Johan holder foredrag på Arkivet

SKAMLØSE EVENTYR

Som barn fik jeg læst eventyr, og jeg elskede det. Det var både folkeeventyr, H C Andersen og brødrene Grimm. Jeg husker, at Tornerose og prinsen ikke fik sovet meget på deres første nat sammen, "for de havde så meget at tale om".

Senere som voksen læste jeg den oprindelige version. Her fik jeg en ganske anden forklaring på, hvorfor de ikke fik sovet.

De fortalte folkelige eventyr var simpelthen for grove, både i indhold og i sprogbrug, til 1800-tallets borgerskab. Derfor ligger de fleste af vores store folkemindesamler Ewald Tang Kristensens over 2500 indsamlede beretninger på arkiv. Han insisterede på at gengive fortællingerne, som de blev fortalt, og i det sprog, fortællerne benyttede, selv om han fik høre meget ondt derfor.

Nu har Lejres navnkundige historiefortæller Annemarie Krarup bragt nogle af dem frem i lyset. Hun har udvalgt og genfortalt 39 af dem og fået dem udgivet i bogform, smukt og farverigt illustreret af den svenske tegner Mats Rehnman.

Der er ikke tale om stor litteratur, men om fortællinger beregnet til at

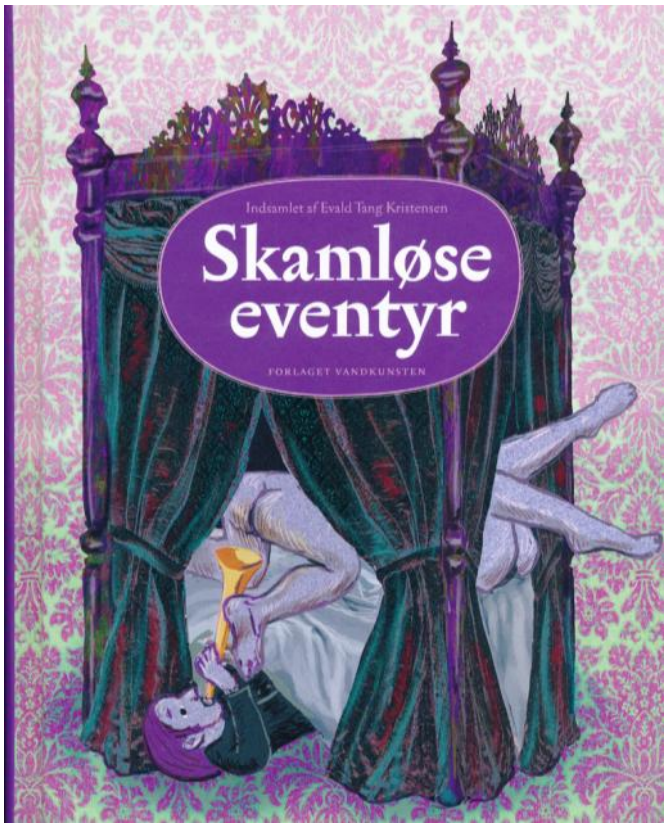

blive fortalt med saft og kraft. Eventyrene giver et godt indblik i, hvordan man tænkte og talte dengang, og i, hvad man fandt morsomt.

Interessant er det, at halvdelen af beretterne er kvinder, og at det er dem, der lægger navn til de groveste af eventyrene. Almuens kvinder var ikke bly violer. Sæderne skifter med tiderne. Hvem ville vel i dag bryde sig om at have Mozart til middag med hans vulgære og latrinære sprogbrug?

Skamløse eventyr: 192 sider indbundet. Forlaget Vandkunsten, 300 kr.

Bent Gottfredsen

NYT FRA FORENINGERNE

LEJRE MUSEUMSFORENING

Formand: Philippe Bourbon, E-mail: philippebourbonparme@gmail.com

Museumsforeningens sommer-udflugt går i år til det vestlige Skåne og sydlige Halland.

Turen vil foregå den sidste weekend i august - **den 24. - 25. august 2019.**

Vi overnatter på Clarion Collection Hotel Norre Park i Halmstad.

Vi kører over Øresundsbroen langs kysten til Helsingborg, ud på Kullen, derefter ud på Bjäre halvøen og videre til Halmstad. På tilbagevejen er det planen bla. at køre gennem den smukke Söderåsen nationalpark.

Prisen for turen vil ikke være højere end sidste års pris, som var 2000 kr.

Halmstads slot. Foto Ghiz lane

Tilmelding til lychlarsen@hotmail.com senest 1. maj.

NB Der er kun få pladser tilbage !

Venlig hilsen
Hans Jørgen L. Larsen

Söderåsen nationalpark. Foto L-BBE

LEJRE HISTORISKE FORENING

Formand: Hans Jørgen Lych Larsen, Lønspjæld 15, 4320 Lejre
E-mail: lychlarsen@hotmail.com
Hjemmeside: www.lejre-historiske-forening.dk

Generalforsamlingen den 26. februar 2019

På generalforsamlingen genvalgtes Hans Jørgen L. Larsen og Jens Fredslund til bestyrelsen.

Allis Bergh og Karl Frandsen genvalgtes som suppleanter. Solveig Bruun ønskede ikke at modtage genvalg.

Foreningen har 271 medlemmer og har en formue på 129.802,- kr.

(Se referatet fra generalforsamlingen på Lejre Historiske Forenings hjemmeside).

Efter generalforsamlingen og det herlige kaffebord fortalte Tobias Mortensen, Lejre Bibliotek og Arkiv, om arkivets billedsamling og viste gamle fotos fra alle kommunens 49 småbyer og landsbyer (med enkelte undtagelser, hvorfra man ikke havde billeder). Fremvisningen blev krydret med et bankospil udviklet af arkivet til lejligheden.

Gåsetårnet, Vordingborg

Sommerudflugt fredag d. 24. maj. Lejre Historiske Forenings sommerudflugt går i år til Vordingborg, hvor vi besøger Danmarks Borgcenter og Psykiatrisk Museum Oringe. På hjemvejen besøger vi Rønnebæksholm ved Næstved.

Afgang fra P-pladsen (gruspladsen) ved Lejre station kl. 8.00, og vi er hjemme igen kl. 18.

Pris for turen (inkl. entréer, frokost og eftermiddagskaffe): 400,- kr.

Beløbet bedes indbetalt senest den 14. maj på foreningens konto i Nordea: 0392 88 93 65 37 84.

Tilmelding til Karl Frandsen inden 10. maj på tlf. 30 25 74 83 eller pr. mail til karlfrandsen@dlgmail.dk

EGNSHISTORISK FORENING FOR HVALSØ

Formand: Bent Gottfredsen, *tlf.* 46492663, *E.mail:* kbgottfredsen@gmail.com
Hjemmeside: www.egnshistoriskforening-hvalsø.dk

Salget af Sagn og Myter går så godt, at vi så småt pusler med tanken om endnu en bogudgivelse – nu om kildekalk eller frådsten. Desuden er vi begyndt at arbejde med en modernisering af hjemmesiden.

Afviklede arrangementer

Her henvises til omtalen af fællesarrangementer og ikke mindst til hjemmesiden, hvor de er grundigt beskrevet og med billeder.

Generalforsamlingen afholdtes den 18. februar, traditionen tro på Gundestedgård, indledt med fælles spisning af gnaveben. Den efterfulgtes af et meget interessant foredrag ved Hvalsøs tidligere borgmester Virginia Holst. Se referat, formandsberetning, regnskab og nærmere omtale på hjemmesiden.

Virginia Holst fortæller træk fra sit spændende liv. Foto Ole Malling

Kommende arrangementer

Fortidsmindernes Dag. Den 28. april kl. 13.00 bliver der i samarbejde med ROMU historisk vandretur i Elverdamsdalen med udgangspunkt fra Tadre Mølle. Ruten går over Åstrup, gennem parken, over Elverdamsåen og tilbage gennem skoven. Undervejs ser vi bl. a. på oldtidsveje, oldtidsagre og oldtidshøje. Der bliver tale om en gentagelse af turen sidste år. Guide: Bent Gottfredsen. Længde: Ca. syv km, delvis på mark- og skovveje med bakker. Gratis tur. Kaffe kan bestilles på møllen til hjemkomsten.

Valborgaften den 30. april kl. 18.00 festligholdes som sædvanligt på Tadre Mølle i samarbejde med Tadre Mølles Venner. Husk blomster til majstangen. Forplejning kan købes. Ingen entré.

Den genskabte Tempelkrog. Nu som ferskvandssø med dæmningen i baggrunden

Rundtur til jordfaste fortidsminder i Såby Sogn Søndag den 12. maj kl. 14.00. Mødested: Foran våbenhuset på Såby Kirke. Guide: Bent Gottfredsen. Arrangører: EHF og Lejre-Arkæologiske forening.
Ved den store helleristningssten fortæller Bent om bronzealderens spor i sognet og tankerne om placeringen af oldtidens tingsted. Herefter kører vi til P-pladserne på Landevejen vest for Skoemagerkroen. Vi går ind i skovparten Hestehaven under Åstrup Skov, hvor der findes et stort fossilt landskab med bronzealderagre samt vejspor fra samme tid. I skoven ser vi flere af bronzealderens storhøje, bl. a. den mystiske Sneglehøj. Ude på Åstrupvej ser vi endnu flere oldtidsveje. Rækker tiden, kan vi gå over i Broskov og se middelalderveje og 1700-tallets serpentinvej.

Helleristningsstenen i Såby

Den genskabte Tempelkrog. Den 17. maj kl. 13.30 er der vandretur med Bent Gottfredsen. Udgangspunkt: Hjørnet af Elverdamsvej og Ordrup Gade. Længde: Ca. seks km på markvej med bakker. Gratis tur. Medbring kaffen.

Møllemaries Fødselsdag den 14. august kl. 19.00 fejres som sædvanlig i samarbejde med møllevenerne på Tadre Mølle. Der bliver billetbestilling og entré.

BRAMSNÆS LOKALHISTORISKE FORENING

Formand: Bjarne Holm, *E-mail:* jeanbjarne@holm.mail.dk
http://www.bramsnaeslokalhistorie.dk

Kære medlemmer i Foreningen.
Så er atter et år gået, og vi har holdt generalforsamling igen. Denne gang var vi tilbage i den gamle Sæby skole, hvor arkivet og vi holdt til i så mange år. Der var gode forandringer indvendigt, men ellers lignede alt sig selv, så vi følte os godt tilpas, og generalforsamlingen forløb udmærket. Læs referatet, som er blevet omdelt til jer.
I bestyrelsen ser vi frem til et nyt år med mange nye opgaver og til at dele resultatet af vores anstrengelser med jer.
I ønskes en god sommer, og vi ser frem til at se mange af jer til vores kommende arrangementer.

Bjarne Holm

Kommende arrangementer

Lørdag den 27. april kl.14.00
Gensyn med Gershøj
Vi mødes ved kirken og får en rundvisning i denne gamle 1100 tals kirke, som også har sin fredede helligkilde viet til Sct. Laurentius ligesom kirken. Der er også fundet spor fra tidligere bebyggelse i både jernalder, vikingetid og middelalder. Som noget nyt ser vi spangen til havnen. Vi vil høre om Kroen fra 1871, bylaugshuset, havnen, fiskerne og færgerne, Gershøj Havnevej med de forsvundne husmandssteder, 2 nedlagte pogeskoler, 3 gårde, der nu i dag kun tjener boligformål, samt kendte og berømte folk alt sammen under kyndig vejledning af Gershøj guiden Karl-Johan Rubæk.
Selve rundvisningen er gratis.

Lørdag d. 11. maj kl. 11.00 -12.00
Besøg på Egholm.
Vi starter ved Egholm Museum og går derfra op til selv slottet. (Turen kan være vanskelig for gangbesværede). Her vil Rikke Falck fortælle lidt om slottet, inden vi går ned ad en trappe til slotsruinen fra 1240. Den blev gravet ud i 1960 af Nationalmuseet, og den vil være oplyst af et utal af stearinlys.

Derudover er der vintage marked denne dag, så der er mange andre ting at se på.
Pris: 50 kr. pr person.
Tilmelding senest 1.maj
På blf.bramsnaes@live.dk
Tlf.: 23 35 35 74.

Endvidere påtænker bestyrelsen at arrangere en tur til Nationalmuseet for at se den meget omtalte Vikinge-udstilling i sidste halvdel af september.

Egholm Slot. Foto Bent Gottfredsen

HVEM KENDER DETTE HORN?

Dette flotte byhorn er for længe siden blevet indleveret til Arkivet.

Er der nogle læsere, der kender noget til det?

TADRE MØLLES VENNER

fmd: Bent Brun Larsen, E-mail: tadremoellesvenner@gmail.com
Hjemmeside: www.tadremoellesvenner.dk

Siden sidst på Tadre Mølle

Flere og flere tiltag sniger sig ind som faste punkter i TMVs årsplan (se aktivitetsplanen andet steds i bladet).

I sidste udgave af Lethrica omtaltes samarbejde mellem DSI, DN, Nationalpark, ROMU og TMV. Dette er i fuld gang og fungerer til alles bedste.

Sidste sæson var spækket med rekordstort besøgstal på de faste åbningstider såvel som rigtig mange bestilte omvisninger med mange gæster.

Efterårsferien er et godt tidspunkt at besøge Tadre Mølle, og rigtig mange nyder de dejlige årstidsbestemte aktiviteter som smedning, bagning i vedfyret ovn, æblepresning til most, fabrikation af fuglefoderhuse og insekthoteller samt filtning og hør forarbejdning. Herfra hjemføres mange fine ting af stolte kreatører.

Fra mostpresseriet

Fra træværkstedet

Julemarkedet talte i år omkring 27 stadeholdere ud over TMVs traditionsfaste gratis værksteder med roelygter og juledekorationer samt høkerbixen, café-aktivitet og det populære pandekagebageri. Det kunne mærkes, at den ny-renoverede kostald var inddraget.

En "ny" nisse havde fundet sig tilrette

Julemarked

Smeden

i hestestalden, ligesom "spillenisserne" var et nyt indslag - dog med gamle kendinge.

Det voksende antal gæster må ses som resultat af, at Tadre Mølle har navn af at være et godt udflugtsmål.
Vi møder folk i alle aldre, børnefamilier, menighedsråd og diverse foreninger og institutioner, som bruger områdets faciliteter ude og inde og går glade fra stedet efter et ofte langt besøg. Præcis som TMV ønsker, det skal være.
Al indtægt går til videre istandsættelse og vedligehold af møllegården, og besøgstallet lover godt for fremtiden sammen med diverse større og mindre private sponsorater. Stor tak til alle, der støtter Tadre Mølle!

TMVs årlige Generalforsamling var tirsdag den 19. marts kl. 19.00, Østergade 1, Hvalsø med efterfølgende billed-foredrag om ÅSTRUP KLOSTER ved Bent Gottfredsen. Se nærmere på hjemmesiden.

Allerede nu kan TMV og EHF meddele, at ved "Maries 117års fødselsdag" står PIA KLOSTER-BAND for

Pia Kloster Band

underholdning med jazz, swing, lystige viser og fællessang. Pris for dette + kaffe/kage/kringle/lagkage og fødselsdagspunch er 140 kr.
Der udsendes indbydelse til alle medlemmer, ligesom information kan hentes på TMVs egen hjemmeside, facebook samt i annonce og opslag.

Hørren hegles

DEN ØGEDE TRAVLHED PÅ TADRE MØLLE ØGER BEHOVET FOR FLERE HÆNDER I HAVE, MØLLE OG CAFÉ.
MELD GERNE TIL PÅ tadremoellesvenner @ gmail.com
OG FÅ GODE KOLLEGER PÅ FRIVILLIG BASIS.

2019 ROMU/TMV AKTIVITETSPLAN

Ret til ændringer forbeholdes.

Marts / April

30/3 Køerne lukkes ud på engen ca. kl. 12

18. – 22. Påskeåbent alle dage kl. 11 – 16 /
ROMU-aktiviteter søndag + mandag/værksteder gratis
TMV-aktiviteter torsdag + lørdag/værksteder gratis

28. Fortidsmindernes Dag kl. 13 – 15 med start/slut på Tadre Mølle

30. Valborgaften kl. 18 – 21, EHF + TMV – gratis adgang

Maj / Juni Åbent alle weekends kl. 11 - 16

12. Krible-krable kl. 11 – 15/ DN - gratis at deltage i aktiviteterne

17. Store Bededag åbent alle dage

30/5 –2/6 Kristi Himmelfartsferie, åbent alle dage

8. – 10. Pinse, åbent alle dage

16. Dansk Mølledag kl. 11 – 16 – gratis adgang

23. Kildemarked kl. 10 – 16 / ROMU/TMV – normal entré

Juli Åbent alle dage – mandage undtaget – kl. 11 – 16

14. Høslæt kl. 11 – 15 ved DN, TMV, Nationalparken

7. 14. 21. Sommerferieaktiviteter kl. 12 – 16/ ROMU (se facebook-hjemmesider)

August Åbent alle weekends kl. 11 - 16

14. "MARIES 117-års FØDSELSDAG" kl. 19 – 21.30 /TMV+EHF – særentré (se facebook + hjemmesider + opslag)

September Åbent alle weekends kl. 11 – 16

8. Krible-krable kl. 11 – 15/ DN – gratis at deltage i aktiviteterne

21. Plantemarked kl. 12 - 15

Oktober

12. – 20. Skolernes efterårsferie – åbent 11 – 16
Kunstnergruppen ONSDAGSMALERNERNE planlægger udstilling i staldene.
Aktiviteter TMV/ROMU (se facebook + hjemmesider samt opslag).

December

1. Julemarked kl. 11 – 16 TMV/ROMU
(se annoncering + facebook + hjemmesider + opslag) - entré

Hvor ikke andet er anført, er der åbent 11 – 16, og der er normal entré:
Voksne 25 kr. - børn under 18 år gratis - grupper/min. 15 personer 15 kr.
Hvor aktiviteter ikke er præciseret: se opslag / facebook / hjemmesider (både TMV og ROMU).

AFHOLDTE FÆLLESARRANGEMENTER

De tre historiske foreninger har sammen med Lejre Bibliotek og Arkiv holdt fire arrangementer i fællesskab. Det viste sig, at parterne supplerer hinanden godt. Bibliotek og Arkiv disponerer over gode lokaler og kan bidrage med fin logistik. Foreningerne har god medlemskontakt og kan bidrage med økonomi og det mere praktiske.

Ejbymordet. Det startede den 25/9 med et meget velbesøgt foredrag om det stadig berygtede Ejbymord ved Asger Thomsen i Kulturhuset i Hvalsø.

I røvernes fodspor. Det blev fulgt op den 30/9 af en vandring i røvernes fodspor til åstedet, også med Asger Thomsen. Vi fik vist, hvor de myrdedes hus havde ligget, og hvor det første mord var sket ved åen. Vi sluttede med fælleskaffe på Ejby Havn.

Er de store krige på vej tilbage?
I anledning af 100-året for 1. Verdenskrigs afslutning havde vi den 6/12 foredrag ved Niels Bo Petersen fra Forsvarsakademiet "Er de store krige på vej tilbage?" Det foregik på selve Hvalsø Bibliotek. Ved foredragets start uddelte en dame i fin 1914-dragt hvide fjer til alle de krystere til mænd, fordi de ikke havde meldt sig til hæren. Ved foredragets slutning uddeltes røde valmuer, der symboliserede de blodige slagmarker, hvor valmuerne spirede frem i granathullerne.

Den hvide fjer og valmuen

Sølvskatten fra Lille Karleby. Den 24/1 havde vi et foredrag ved arkæolog Julie Nielsen fra ROMU om den meget spændende sølvskat fra Lille Karleby på Kirke Hyllinge Bibliotek. Her var initiativtageren den nystartede Lejre-Arkæologisk Forening.

Se nærmere på foreningernes hjemmesider. Her er også billeder.

Flere fælles arrangementer er under forberedelse.

NYT FRA ARKIVET

Lejre Bibliotek & Arkiv 46 46 16 46 / biblioteket@lejre.dk
Koordinator Arkiv & Frivillighed, Tobias Mortensen 21562431 / tomo@lejre.dk

Af Tobias Mortensen

Steder, vi kender

Lejre Bibliotek & Arkiv råder over en stor billedsamling med historiske billeder, som vi i arkivet bruger megen energi på at registre og tilgængeliggøre på arkiv.dk. Vi vil også meget gerne vise de fantastiske billeder frem, og derfor er et af de nyere tiltag fra Bibliotek & Arkiv, nemlig Landsbybingo, testet af ved generalforsamlingen for Lejre Historiske Forening den 26. februar. I Landsbybingo er bingotallene byttet ud med historiske billeder af de 49 landsbyer i Lejre Kommune. Her får man både en historisk indsigt, måske en bingopræmie og et større kendskab til alle landsbyerne i Lejre Kommune. 2019 vil byde på flere omgange Landsbybingo, så hold øje med datoer på Bibliotek & Arkivs hjemmeside og Facebook!

Fællesskabet

Arrangementssamarbejdet mellem de historiske foreninger i Lejre Kommune og Lejre Bibliotek & Arkiv fortsætter i 2019, hvor der planlægges fællesarrangementer med fokus på 75 året for massakren ved Osted natten til den 9. august 1944. Derudover afholder vi et arrangement om den frygtede Spanske Syge, som hærgede landet for ca. 100 år siden.

I 2020 samles vi også om fællesarrangementer, og her vil nogle af temaerne være 50-året for kommunalreformen, 75-året for besættelsen og 100-året for genforeningen. Så 2020 tegner til at blive de historiske jubilæers år!

Lejre Bibliotek & Arkiv vil desuden gerne benytte lejligheden til at sige velkommen til det nystiftede Lejre - Arkæologisk Forening. Vi glæder os til et godt samarbejde.

Vi kan også fortælle, at vi mandag den 1. april igen slår dørene op til biblioteket på Lejre Station, hvilket vi glæder os meget til!

Fra MaleriArkivet:

Et maleri fra øverste Vintre Mølle 1920, som vi hidtil kun har kendt som et sort - hvidt foto. Kunstneren er Hans Hilsøe (1871 - 1942)

Et maleri, også af Hans Hilsøe, malet i 1920.
MaleriArkivet efterlyser oplysninger om billedet, lokalitet?
Er der nogen blandt bladets læsere, der kan hjælpe?

LIDT MOLINOLOGI

Af Bent Gottfredsen

Den første store vindmølle af metal - vindrosen - blev udviklet i 1850'erne i USA. Den var tung i vægt og tung at sætte i gang og blev først og fremmest brugt til oppumpning af vand. De første vindroser kom meget snart til Danmark, hvor man lige havde ophævet møllernes monopol på udnyttelsen af vindkraften. I 1876 begyndte man en produktion i Esbjerg, der hurtigt blev rigtig stor.

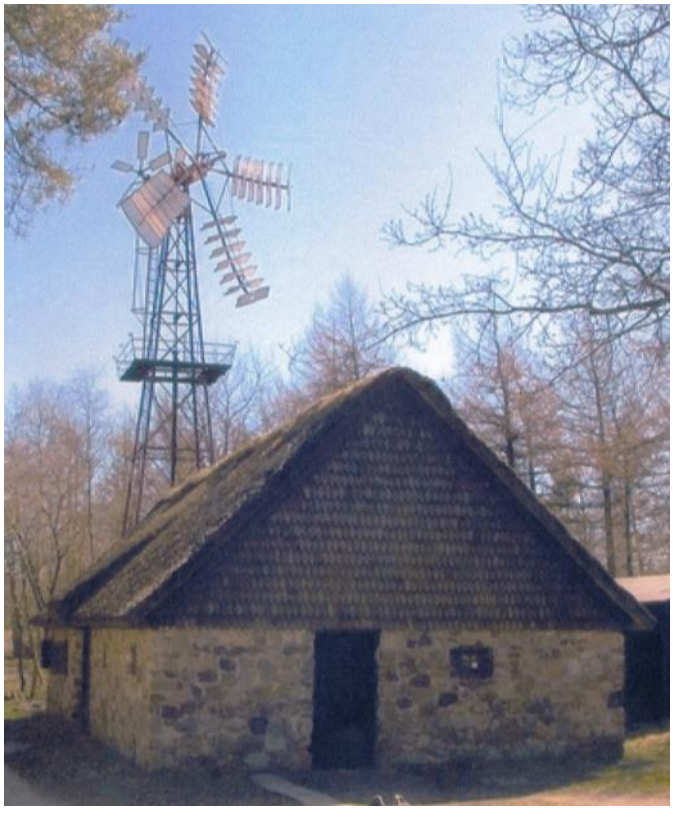

Klapsejler på Hjerl Hede

Den anden store vindmølle af metal - klapsejleren - er en ren dansk opfindelse inspireret af vindrosen og navnlig af problemerne med den. Den er udstyret med fem til seks vinger med drejelige træklapper. Den var derfor lettere, så den kunne gøres større og højere. Den blev meget hurtigt populær rundt om på gårdene til trækning af maskinerne, f. eks. hakkelsemaskinen eller tærskeværket, og til lokal el -produktion.

I 1892 var der således ca. 60 vindmøller opsat - på kortene navngivet vindmotorer (vmt) - lokalt rundt om på gårdene i den nuværende Lejre Kommune.

I 1923 var der på landsplan over 16000 gårdmøller. De udgjorde et meget markant islæt i landskabsbilledet.

Med årene og navnlig efter Anden Verdenskrig blev møllerne udkonkurrerede af el-kraften. Mange steder findes motorhusene stadig.

En pioner på området var fysikeren og højskolelæreren Poul la Cour. Han byggede en klapsejler, der kunne producere strøm til Askov Højskole. En af hans elever Johannes Juul byggede, inspireret af ham, Gedsermøllen i

Vindrosen på Trekroner

Gundestedgårds mølle

1957. Det var den første store vindmølle - og med tre vinger - til elproduktion, og den var effektiv. Den kunne bare ikke konkurrere med tidens lave priser på kul og olie.

Herfra er der en lige linje op til den navnkundige Tvindmølle i 1978, der en kort overgang var verdens største.

I 1980 opsatte Inge og Asger Thomsen en moderne vindrose på deres ejendom Trekroner vest for Biltris. Den kørte fint til 2005, hvor den havarerede i storm og ikke længere kunne repareres. Det var den første nye mølle i Hornsherred.

Den første moderne vindmølle i den gamle Hvalsø Kommune blev opsat på Gundestedgård – Gundested Campinghaver - ved Hvalsø i 1981 af Ib og Grethe Knudsen. Den fungerer stadig efter en renovering.

Der er således en klar historisk baggrund for Danmarks førende international position på vindmølleområdet i dag.

Herefter gik det rigtig stærkt. Der sattes vindmøller op næsten overalt, og de blev større og større.

Der blev brug for planlægning og retningslinjer. Der var steder, hvor de ikke skulle stå af hensyn til natur og mennesker. Det var også mere rationelt at samle dem i grupper, og at stille dem op, hvor der virkelig var vind.

I dag er alle enige om, at vi skal have mere vindkraft, men også om, at grupper af helt store vindmøller hører til på havet.

NYT FRA
DEN SELVEJENDE INSTITUTION TADRE MØLLE

Af Bent Gottfredsen

DSI-TM har pr. 31/12 2018 vederlagsfrit overtaget ejerskabet af Tadre Mølle fra Naturstyrelsen, dvs. 2,5 ha inklusive bygningerne. Kan DSI-TM på et tidspunkt ikke klare opgaven, overtager Naturstyrelsen den igen - også vederlagsfrit. På de øvrige 10,2 ha fortsætter lejekontrakten, men nu suppleret med en forkøbsret med ét års varsel. For vores lejere ROMU og TMV får det ingen praktisk betydning - og heller ikke for vores forpagter.

Lejre Kommune har bevilget et driftstilskud. Det blev ikke helt så stort, som vi havde søgt om, men hvis TMV fortsætter sin økonomiske og ikke mindst sin praktiske støtte, tror vi, at vi kan klare opgaven. Vi har udarbejdet nye vedtægter, så de kommer til at passe til den nye situation. De ligger i skrivende stund hos kommunen til godkendelse. De indebærer bl. a:

- at vi er friere stillet med udlejning
- at kommunen påtager sig tilsynet med os, så vi ikke skal "slås" med fondslovgivningen
- at der gives kommunen mulighed for at gå ind, inden Naturstyrelsen overtager, hvis vi må opgive
- at vi kan definere driften lidt friere end mursten, hvis vi engang måtte have midler dertil.

DSI-TM's første handling ved ejerskiftet var at tegne en forsikring på fuld værdi for hele ejendommen pr. 31/12 2018, så hvis ulykken skulle ske, har vi nu sikkerhed for at kunne genopføre. Det er vi meget glade for i betragtning af møllens kulturhistoriske værdi og de betydelige kræfter, der gennem årene er lagt i den. Det gælder både økonomien og det store frivillige arbejde.

I Naturstyrelsens tid gjaldt jo Statens selvforsikring, det vil sige, at hvis møllen var brændt, havde det været op til styrelsen at afgøre, om det var håndværkerne eller bulldozerne, der skulle sendes bud efter.

Vi har desuden haft den glæde at modtage en bevilling fra TMV, således at vi kan foretage oprensning af kanalerne til møllesøen og fældning af ulovlig opvækst på øen i søen og langs møllerenden. Det sker i løbet af vinteren eller i det tidlige forår. For egne midler får vi lagt nyt stråtag på staldenes østside til efteråret.
Møllebyggeren har nu fået sat den nye malerkarm op, og TMV's håndværkere er blevet færdige i kostalden og er kommet rigtig langt i hestestalden.

Alt tegner således til, at vi kan stå med en færdigt restaureret møllegård ved årets afslutning. Det havde ingen vist turdet drømme om, da vi startede i 2011.

Nationalpark Skjoldungernes Land viser stedse større interesse for Tadre Mølle. Vi skal nok forvente naturvejlederen jævnligt på besøg. DN er i forvejen engageret. Det glæder os meget, da DSI-TM's formål er at stille ejendommen til disposition for både museumsdrift og naturformidling. I den udstrækning nationalparken skal bruge lokaler, er disse jo omfattet af ROMU's lejemål, men her har museet vist sig meget velvilligt. For Tadre Mølle kan dette kun medføre flere gæster, og det kommer næppe til at skade TMV's omsætning i café og butik til gavn for møllen.

Den nye malerkarm

Til en eventuel label

Lethrica

Lethrica er tidsskrift og medlemsblad for de historiske foreninger i Bramsnæs, Hvalsø og Lejre samt Lejre Museumsforening og Tadre Mølles Venner. Arkiverne og museerne tilbydes en fast rubrik.

Lethrica betyder "Noget om Lejre", og bladet er en sammenlægning af Lejre Historiske Forenings blad Lethrica og Nyt fra Egnshistorisk Forening i Hvalsø.

Forsendelse: Lethrica tilsendes medlemmerne af de tre historiske foreninger, Lejre Museumsforening og Tadre Mølles Venner samt lokalarkiverne.

Ved ***manglende levering*** rettes henvendelse til de respektive foreninger:

LHF: Anni Larsen, tlf. 46480725, annilejre@email.dk

EHF: Ole Theill Knudsen, Tlf. 22808664 ole@gundested-camping.dk

BLF: Bjarne Holm jeanbjarne@holm.mail.dk

LMF: Vivian Møller vivianus@post.tele.dk

TMV: Connie Olsen tadremoellesvenner@gmail.com

Redaktionsudvalg:
Bent Gottfredsen, Bjarne Holm, Hans Jørgen Lych Larsen, Karin Gottfredsen, Lilli Budtz

Redaktion og layout:
Thyra Johannesen
thsj@mail.dk

FORENINGERNES KOMMENDE ARRANGEMENTER

Lørdag den 27. april kl. 14.00 ved kirken
Gensyn med Gershøj (BLF)

Søndag den 28. april kl. 13.00 fra Tadre Mølle
Fortidsmindernes Dag (EHF OG ROMU)

Tirsdag den 30. april kl. 18.00
Valborgaften på Tadre Mølle (EHF OG TMV)

Lørdag den 11. maj kl. 11.00 – 12.00
Besøg på Egholm (BLF)

Søndag den 12. maj kl. 14.00 v. Såby Kirke
Rundtur til jordfaste fortidsminder i Såby Sogn (EHF og Lejre-Arkæologiske Forening)

Fredag den 17. maj kl. 13.30
Den genskabte Tempelkrog, vandretur (EHF)

Fredag d. 24. maj kl. 8-18 fra Lejre station
Sommerudflugt til Vordingborg (LHF)

Tirsdag den 28. maj kl. 15.00 Ravnshøjvej 40, Kornerup
Bygningspræmiering (LHF, EHF, BLF)

Søndag den 2. juni kl. 11-16
Sæsonåbning og Historisk dag på Gl. Kongsgaard (LMF og ROMU)

Onsdag den 14. august kl. 19.00 på Tadre Mølle
Møllemaries Fødselsdag (TMV OG EHF)

Lørdag - søndag den 24. - 25. august 2019
Sommerudflugt til Skåne og Halland. (LMF)